

VRIJHEID VAN GODSDIENST

WERELDWIJD **RAPPORT 2021**

SAMENVATTING

Kerk in Nood

ACN NEDERLAND

Een verslag gepubliceerd door de pontificale stichting Kerk in Nood

IN MEMORIAM OPGEDRAGEN AAN: Berthold Pelster, lid van het redactiecomité (+ 14 februari 2021)

Het rapport van 2021 is de 15e editie van het Religious Freedom in the World-rapport van Kerk in Nood, dat om de twee jaar verschijnt. Het volledige rapport wordt gepubliceerd in het Engels, Frans, Duits, Italiaans, Portugees en Spaans.

Redacteur en hoofdredacteur: *Marcela Szymanski*

Voorzitter en hoofdredacteur van het redactiecomité: *Mark von Riedemann*

Assistenten van de redactie: *Irmina Nockiewicz, Ellen Fantini*

Redactieassistenten: *Pierre Rossi, Ravi Jay Gunnoo, Bartholomew Townsend*

Productiebeheer (drukwerk en webpagina's): *Irmina Nockiewicz*

Redactiecomité: *Carla Diez de Rivera, John Pontifex, Berthold Pelster (+), Maria Lozano (niet-stemgerechtigd lid), Irmina Nockiewicz (niet-stemgerechtigd lid)*

Regionale redacteurs: *Miriam Diez-Bosch, Paulina Eyzaguirre, Ellen Fantini, Oliver Maksan, Oscar Mateos, Rebecca Shah, Timothy Shah*

Auteurs en medewerkers zijn onder meer: *Steven Axisa, Heiner Bielefeldt, Miriam Diez-Bosch, Paulina Eyzaguirre, Ivan Cigic, Andrew Bennett, Willy Fautré, Conn McNally, Ellen Fantini, Anna Lichtenberg, Maria Lozano, Oliver Maksan, Oscar Mateos, Piotr Mazurkiewicz, Johannes Mehlitz, John Newton, Irmina Nockiewicz, Marta Petrosillo, F. Borba Ribeiro Neto, José Carlos Rodriguez Soto, Benedict Rogers, Chiara Verna, Mark von Riedemann*

Vertaling samenvatting naar het Nederlands: *Betsy Raymakers*

Ontwerp omslag: *Joao Sotomayor*

Grafisch Designers: *Grafos Design, Michał Banach*

Auteursrecht en citaten: Gelieve de credits bij elke foto te raadplegen. Tenzij anders vermeld, mag al het materiaal vrij geciteerd worden met de volgende credits: Godsdienstvrijheid in de Wereld 2021, Kerk in Nood (ACN), april 2021. <https://kerkinood.nl/godsdienstvrijheid>

Media verzoeken: Neem contact op met Dennis Peters, Pers & Communicatie, dp@kerkinood.nl

Disclaimers

Al het mogelijke is gedaan om ervoor te zorgen dat de hoogst mogelijke redactionele normen worden nageleefd bij de productie van het Rapport Godsdienstvrijheid in de wereld. Bij de presentatie van het rapport erkent Kerk in Nood echter dat zij niet onafhankelijk alle informatie die het rapport bevat zonder uitzondering kon verifiëren. Het rapport is gebaseerd op meerdere bronnen en presenteert casestudies met als doel licht te werpen op de aard en de ernst van schendingen van de godsdienstvrijheid. Er mag geen overdreven belang worden gehecht aan de geselecteerde gevallen; deze worden aangeboden als voorbeelden ter illustratie van de aard van de situatie inzake godsdienstvrijheid. In vele gevallen zouden andere voorbeelden evengoed kunnen voldoen. De meningen en standpunten zijn niet noodzakelijkerwijs die van Kerk in Nood, maar van degenen die betrokken waren bij het samenstellen van de verschillende onderdelen van het verslag.

Tenzij anders vermeld zijn alle landengegevens, religieuze demografie en BBP per hoofd van de bevolking (gecorrigeerd voor KKP, om vergelijkingen tussen landen mogelijk te maken) afkomstig van de meest recente beschikbare informatie van : Todd M. Johnson en Brian J. Grim, eds. World Religion Database (Leiden/Boston: Brill, 2020) www.worldreligiondatabase.org. De cijfers van de GINI-index zijn de meest recente die beschikbaar zijn op www.databank.worldbank.org. Een GINI-indicator meet de ongelijkheid van de inkomens- en consumptieverdeling; een Gini-index van 0 staat voor volmaakte gelijkheid, terwijl een index van 100 volmaakte ongelijkheid impliceert.

Introductie

Door Dr. Thomas Heine-Geldern

“In een wereld waar verschillende vormen van moderne tirannie trachten de godsdienstvrijheid te onderdrukken, of trachten haar te reduceren tot een subcultuur zonder recht op een stem in het openbare leven, of waarin godsdienst wordt gebruikt als voorwendsel voor haat en wreedheid, is het absoluut noodzakelijk dat de volgelingen van de verschillende godsdiensten hun stemmen bundelen en oproepen tot vrede, verdraagzaamheid en eerbiediging van de waardigheid en de rechten van anderen.”¹

Paus Franciscus

Op 28 mei 2019 heeft de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (VN) een resolutie aangenomen waarin 22 augustus is uitgeroepen tot Internationale Dag ter herdenking van de slachtoffers van geweld op basis van religie of geloof. Het voorstel hiertoe was ingediend door Polen, met de steun van de Verenigde Staten, Canada, Brazilië, Egypte, Irak, Jordanië, Nigeria en Pakistan. Deze resolutie was een duidelijke boodschap en een duidelijk mandaat - en elke 22e augustus een herinnering - dat daden van op godsdienst gebaseerd geweld niet kunnen en zullen worden getolereerd door de VN, de lidstaten en de civiele samenleving.

Naast de VN-resolutie van 28 mei 2019 en de “Globale oproep om Godsdienstvrijheid te beschermen” van 23 september 2019 - het allereerste VN-evenement over godsdienstvrijheid onder auspiciën van een president van de Verenigde Staten (VS) - is er een stroom van initiatieven op staatsniveau geweest. Het gaat onder meer om de door de VS geïnitieerde International Religious Freedom Alliance, de oprichting van een staatssecretariaat voor christenvervolgung in Hongarije, en misschien wel het belangrijkste, het groeiend aantal landen dat een ambassadeurschap voor godsdienstvrijheid en geloof instelt of reactiveert, waaronder landen als Denemarken, Nederland, de VS, Noorwegen, Finland, Polen, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk.

De bescherming van hen die lijden onder geweld op grond van hun godsdienst impliceert ook een erkenning van het fundamentele recht van de mens op godsdienstvrijheid; een aanvaarding van de sociologische realiteit van godsdienst in de samenleving en van de positieve rol van godsdienst in culturen. Zoals paus Benedictus XVI schreef naar aanleiding van het antichristelijke geweld in Irak: “Het recht op godsdienstvrijheid is geworteld in de waardigheid zelf van de menselijke persoon, wiens transcendente aard niet mag worden genegeerd of over het hoofd mag worden gezien.”²

Helaas kan de reactie van de internationale gemeenschap op religieus geweld en religieuze vervolging in het algemeen, ondanks de (weliswaar belangrijke) VN-proclamaties en de instelling van ambassadeurschappen voor religieuze vrijheid, tot op heden worden bestempeld

als ‘te weinig en te laat.’ Hoewel het onmogelijk is de exacte cijfers te kennen, blijkt uit ons onderzoek dat twee derde van de wereldbevolking in landen leeft waar de godsdienstvrijheid op de een of andere manier wordt geschonden, waarbij Christenen de meest vervolgte groep vormen. Is dit een verrassing? Nee, het de situatie heeft zich in de loop der eeuwen ontwikkeld van intolerantie naar discriminatie en naar vervolging.

Het rapport over Godsdienstvrijheid in de Wereld is het belangrijkste onderzoeksproject van Kerk in Nood (ACN), en is in de loop der jaren aanzienlijk geëvolueerd van een klein boekje tot een publicatie van ongeveer 800 bladzijden die door een wereldwijd team is samengesteld. Deze evolutie is te wijten aan het feit dat discriminatie en vervolging op grond van religieuze levensbeschouwingen vandaag de dag een groeiend wereldwijd verschijnsel is. Te midden van de gewelddadige conflicten in Syrië, Jemen, Nigeria, de Centraal-Afrikaanse Republiek, Mozambique - om er maar een aantal te noemen - bevinden zich zij, die in de duisternis religie als instrument hebben gebruikt door de diepste levensbeschouwingen van de mensheid te manipuleren, op zoek naar macht.

Onze betrokkenheid bij dit onderwerp weerspiegelt onze missie. Dit rapport is niet alleen een middel om nog meer dienstbaar te zijn aan de lijdende Kerk, maar ook om een stem te geven aan onze projectpartners - degenen die op tragische wijze zijn getekend door de gevolgen van vervolging. Dit is het 22e jaar dat wij het rapport Godsdienstvrijheid in de wereld publiceren, sinds ons Italiaanse kantoor het in 1999 voor de eerste keer uitbracht. Helaas zal dit jaar niet het laatste zijn waarin een dergelijk rapport noodzakelijk is.

Inhoud

Voorwoord door Emmanuel Yousaf, pr.	5
Belangrijkste bevindingen	6
Globale Analyse	10
REGIONALE ANALYSE	
Oost en West Afrika	17
Vasteland Azië	22
Maritiem Azië	26
Midden-Oosten en Noord-Afrika	30
OSCE landen	35
Latijns-Amerika en het Caribisch gebied	40
ACHTERGRONDEN	
“Een kostbaar goed”: het recht op vrijheid van godsdienst en levensbeschouwing	8
Afrika als continent in gevaar door transnationaal jihadisme	14
Een venster op de ziel: China’s “scherpe ogen” bedreigen de godsdienstvrijheid	24
Etnisch-religieus nationalisme: manipulatie van de zoektocht naar gemeenschappelijke identiteit	28
Is er één islam? Feiten over stromingen binnen de Islam	33
“Beschaafde vervolging”: vervolging vermomd als vooruitgang	38
COVID-19: de gevolgen voor de godsdienstvrijheid in de wereld	44
CASESTUDIES	
Nigeria: de massale ontvoering van schoolkinderen	16
Mozambique: geweld loopt uit de hand	20
Pakistan: seksueel geweld en gedwongen bekering	34
Chili: het in brand steken van kerken	42
Mondiale trends in godsdienstvrijheid	46
Kaart	48
Infographics	51
Bronnen	52

Voorwoord

door pr. Emmanuel Yousaf, pr.

Nationaal directeur van de Nationale Commissie voor Gerechtigheid en Vrede (NCJP), Pakistan

Al meer dan 45 jaar ben ik priester in Pakistan, en al die tijd heb ik namens onze gemeenschap gestreden tegen vervolging en discriminatie.

Toen Christenen die op het land en in de steenovens werkten, niet het hun toekomstige deel van de tarwe of de rijst kregen, heb ik de landheren en de eigenaars van de ovens gevraagd om rechtvaardige lonen te geven en een einde te maken aan deze ongerechtigheid. Toen ik ontdekte dat jongens en meisjes in mijn parochie niet het onderwijs kregen dat zij verdienen, heb ik scholen en техникуms opgericht. Ik heb gewerkt in plattelandsgemeenschappen waar Christenen vanwege hun geloof niet werden gerespecteerd en werden geweerd uit winkels, restaurants en cafés. Op dergelijke plaatsen mochten onze gelovigen geen glazen of ander eetgerei aanraken dat door de meerderheid van de gemeenschap werd gebruikt. We hebben ook steun verleend aan meisjes uit religieuze minderheden die bijzonder gevaar lopen. Het betreft kinderen die, ondanks het feit dat zij nog minderjarig zijn, ontvoerd worden, gedwongen worden zich te bekeren en te trouwen - en ook het slachtoffer worden van verkrachting en ander misbruik. De benarde situatie van deze meisjes toont aan dat het leven als religieuze minderheid in Pakistan steeds problematischer wordt.

Hoewel er enige verbetering is opgetreden, worden in de jaren tachtig in de blasfemiewetten doorgevoerde wijzigingen uitgebuit door extremisten die de wetgeving misbruiken om religieuze minderheden te terroriseren. Deze arme en gemarginaliseerde gezinnen leven in angst te worden beschuldigd van godslastering, een misdaad waarop de doodstraf of levenslange gevangenisstraf staat. Ik ben bij veel zaken betrokken geweest, niet in de laatste plaats bij die van Asia Bibi, die bijna tien jaar in de dodencel zat voordat het recht eindelijk zegevierde.

De zaak van Salamat Masih en zijn twee ooms zal me altijd bijblijven. Salamat werd beschuldigd van het schrijven van godslasterlijke commentaren over de de profeet Mohammed. De twee ooms werden ook beschuldigd. Het maakte niet uit dat Salamat pas 12 jaar oud was en analfaabeet, het maakte niet uit dat het beledigende geschrift gekalligrafeerd was en dat daarin religieuze taal werd gebezigd die normaal alleen door Moslim geestelijken wordt gebruikt. Desondanks werden de drie aangeklaagd, maar voordat er iets kon gebeuren werden Salamat en zijn ooms beschoten door drie met automatische geweren zwaaiende mannen. Eén oom, Manzoor Masih, overleed aan zijn verwondingen; de andere oom, Rehmat Masih, en Salamat zelf raakten

zwaargewond, maar overleefden door de genade van God. Het ergste moest echter nog komen toen Salamat en zijn overlevende oom ter dood werden veroordeeld. Ik werkte onophoudelijk samen met de advocaat van de familie om het vonnis ongedaan te maken. Uiteindelijk slaagden we daarin. Helaas werd de rechter die hen vrijspak ook in koelen bloede vermoord door de extremisten. In de decennia daarna hebben we hard gewerkt aan de wederopbouw van het leven van Salamat, zijn overlevende oom, familieleden en 40 andere gezinnen. Zij waren uit hun dorp gevlucht in de nacht dat de beschuldigingen werden geuit. Ik ben Kerk in Nood dankbaar voor haar hulp aan deze gezinnen in nood en voor haar steun aan ons pleidooi voor mensen die valselijk beschuldigd worden.

Ook ben ik Kerk in Nood erkentelijk voor haar werk op het gebied van de godsdienstvrijheid. Dit rapport over godsdienstvrijheid in de wereld kon niet op een beter moment komen. Hoe meer de wereld weet over daden van religieuze haat en verwaarlozing, hoe meer de wereld in staat zal zijn om er iets aan te doen. In een complexe en pijnlijke wereld is een duidelijke en uitgebreide verslaggeving, aangevuld met een inzichtelijke en evenwichtige analyse, de beste bescherming tegen reflexmatige reacties en ondoeltreffend 'deugdpronken'.

Dit is wat Kerk in Nood in haar rapport wil bieden. Het volgt de gevallen van misbruik van godsdienstvrijheid lang nadat de TV-camera's zijn verdwenen en het verhaal verder is gegaan. Deze hulporganisatie verdient lof voor haar grondige verdediging van de godsdienstvrijheid - een fundamenteel mensenrecht dat vandaag niet minder belangrijk is dan in de voorbije jaren.

BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN

De godsdienstvrijheid wordt geschonden in bijna een derde van alle landen in de wereld (31,6 procent), waar twee derde van de wereldbevolking woont. 62 landen op een totaal van 196 worden geconfronteerd met zeer ernstige schendingen van de godsdienstvrijheid. In deze landen wonen bijna 5,2 miljard mensen, want tot de ergste overtreders behoren enkele van de dichtstbevolkte landen ter wereld (China, India, Pakistan, Bangladesh en Nigeria). De classificatie:

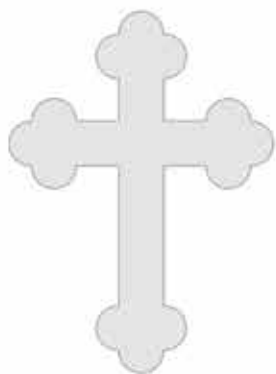
- a) **De categorie rood** wijst op vervolging en omvat 26 landen waar 3,9 miljard mensen wonen - iets meer dan de helft (51%) van de wereldbevolking. In deze categorie vallen onder meer 12 Afrikaanse landen en 2 landen waar een onderzoek loopt naar mogelijke genocide: China en Myanmar (Birma).
- b) De categorie **oranje** wijst op discriminatie en omvat 36 landen, waar 1,24 miljard mensen wonen. In 9 landen zijn lichte verbeteringen vastgesteld, terwijl in 20 landen sprake is van een verslechtering.
- c) In de categorie **“onder observatie”** vallen de landen waar nieuwe zorgwekkende factoren zijn waargenomen die een fundamentele aantasting van de vrijheid van godsdienst kunnen veroorzaken. Deze worden op de kaarten van de regionale analyse aangeduid met het symbool van het vergrootglas.
- d) **In alle categorieën komen haatmisdrijven voor**, aanslagen vanwege een vooroordeel tegen gelovigen en aanvallen op hun eigendommen.
- e) De overige landen zijn niet geclassificeerd, maar dat betekent niet noodzakelijkwijs dat daar alles perfect is op het gebied van het fundamentele recht op vrijheid van godsdienst.

In de verslagperiode is er een significante toename in de ernst van vervolging en onderdrukking.

1. **Transnationale jihadistische netwerken die zich ten noorden en ten zuiden van de evenaar verspreiden, streven naar een transcontinentaal “kalifaat.”** Zogenaamde Islamitische Staat en Al Qaida verbinden zich, met ideologische en materiële steun uit het Midden-Oosten, met lokale gewapende militieën en radicaliseren deze verder met als doel om langs de evenaar “kalifaatprovincies” te stichten; een sikkelvormig gebied van jihadistisch geweld dat zich uitstrekt van Mali tot Mozambique in Afrika bezuiden de Sahara, tot de Comoren in de Indische Oceaan, en tot de Filippijnen in de Zuid-Chinese Zee.
2. **Een “cyber-kalifaat”, dat zich wereldwijd uitbreidt, is nu een gevestigd instrument voor online rekrutering en radicalisering in het Westen.** Islamistische terroristen

maken gebruik van digitale technologie om te rekruteren, te radicaliseren en aanslagen te plegen. Terrorismebestrijdingseenheden zijn er weliswaar niet in geslaagd deze online communicatie door terroristen te verwijderen, maar hebben wel aanslagen in verschillende westerse landen voorkomen.

3. **Religieuze minderheden krijgen schuld van pandemie.** Al bestaande maatschappelijke vooroordelen tegen religieuze minderheden in landen als China, Niger, Turkije, Egypte en Pakistan leidden tijdens de COVID-19-pandemie tot meer discriminatie, bijvoorbeeld doordat daaraan de toegang tot voedsel en medische hulp werd onttrokken.
4. **Autoritaire regeringen en fundamentalistische groeperingen hebben de religieuze vervolging opgevoerd.** Een vloedgolf van religieus nationalisme door regeringen en daardoor ingepalmd religieuze leiders, heeft

geleid tot de opkomst van etnisch-religieuze suprematie in landen met Hindoe- en boeddhistische meerderheden in Azië. Deze bewegingen hebben religieuze minderheden verder onderdrukt, in de zin dat zij *de facto* tot tweederangsburgers zijn gedegradeerd.

5. **Seksueel geweld als wapen tegen religieuze minderheden.** In een toenemend aantal landen werden misdrijven geregistreerd tegen meisjes en vrouwen die werden ontvoerd, verkracht en gedwongen bekeerd. Het toenemende aantal van deze schendingen, die vaak straffeloos worden begaan, doet de bezorgdheid toenemen over een fundamentalistische strategie om bepaalde religieuze groeperingen op termijn te doen verdwijnen.
6. **Repressieve bewakingstechnologie steeds meer op geloofsgroepen gericht.** In China bieden 626 miljoen bewakingscamera's met AI-ondersteuning en smartphonescanners bij belangrijke controleposten voor voetgangers gegevens die er door geautomatiseerde analyse - gekoppeld aan een geïntegreerd sociaal kredietsysteem - voor zorgen dat religieuze leiders en gelovigen zich houden aan de edicten van de Chinese Communistische Partij.
7. **Ruim 30 miljoen Moslims in China en Myanmar (vooral Oeigoeren en Rohingya) worden ernstig vervolgd.** De internationale gemeenschap is nog maar net begonnen met het toepassen van het internationale recht om hier een eind aan te maken.
8. **Het Westen heeft instrumenten tegen radicalisering overboord gegooid.** Hoewel veel regeringen erkennen dat onderwijs over de wereldgodsdiensten radicalisering vermindert en het interreligieus begrip onder jongeren vergroot, is een groeiend aantal landen met deze godsdienstlessen gestopt.
9. **Beschaafde vervolging.** Deze terminologie weerspiegelt de opkomst van nieuwe "rechten" of van culturele normen, die, zoals paus Franciscus stelt, "religies naar de stille duisternis van het geweten van het individu verwijzen of hen verbannen naar de beslotenheid van kerkgebouwen, synagogen of moskeeën". Deze nieuwe culturele normen, vastgelegd in de wet, leiden ertoe dat de rechten van het individu op gewetens- en godsdienstvrijheid in een diepgaand conflict komen met de juridische verplichting om aan deze wetten te voldoen.
10. **Nieuwe impuls in interreligieuze dialoog vanuit Vaticaan.** Paus Franciscus heeft samen met grootimam Ahamad Al-Tayyib van Al-Azar, de leider van de soennitische Moslimwereld de verklaring over "Menselijke broederschap voor wereldvrede en samenleven" ondertekend; hij heeft de allereerste Pausmis op het Arabisch schiereiland opgedragen; en aan het einde van de verslagperiode van dit rapport stond hij op het puntom Irak te bezoeken - zijn eerste bezoek aan een land met een sjiitische meerderheid - om de interreligieuze dialoog te verdiepen.

“Een kostbaar goed”: het recht op vrijheid van godsdienst en levensbeschouwing

Door Dr. Heiner Bielefeldt

Vrijheid van godsdienst of levensbeschouwing is een “kostbaar goed”. Deze wijze om naar dit fundamentele recht te verwijzen, voor het eerst gebruikt in de historische zaak Kokkinakis (1993)³, is standaard geworden in de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Het Hof wijst erop dat godsdienstvrijheid, afgezien van de evidente betekenis ervan voor de volgelingen van verschillende godsdiensten, onmisbaar is om in een moderne democratie aan een respectvolle coëxistentie gestalte te geven. Het is noch een luxe noch een voorrecht. Vrijheid van godsdienst of levensbeschouwing is, om het Hof te citeren, “een van de grondslagen van een democratische samenleving.”⁴

Ondanks de duidelijke waardering door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens is de vrijheid van godsdienst en levensbeschouwing opnieuw een omstreden kwestie geworden, niet in het minst in Europa. In de afgelopen jaren zijn nieuwe vragen gerezen. Bij sommige daarvan gaat het om praktische kwesties met betrekking tot de beste tenuitvoerlegging van dit mensenrecht. Anderen verraden een zeker scepticisme ten aanzien van de blijvende relevantie van de vrijheid van godsdienst en levensbeschouwing in een moderne seculiere samenleving. Bevoorrecht de vrijheid van godsdienst of levensbeschouwing bepaalde religieuze wereldbeelden? Wat is de reikwijdte ervan, en waar liggen de grenzen? Hebben we eigenlijk wel een mensenrecht nodig dat specifiek betrekking heeft op kwesties van godsdienst en levensbeschouwing? Zou het niet voldoende zijn de vrijheid van eenieder te waarborgen om zijn verschillende meningen, standpunten en levensbeschouwingen, met inbegrip van religieuze, te uiten? Wat is de relatie met andere mensenrechten? Wat is de rol van de vrijheid van godsdienst of levensbeschouwing binnen bredere antidiscriminatie-agenda's? Dit zijn verreikende vragen.

De vrijheid van godsdienst en levensbeschouwing geniet de verheven status van een onvervreemdbaar mensenrecht. Niet alleen is het verankerd in internationale en regionale mensenrechteninstrumenten, maar het omvat ook ten volle alle beginselen die samen de mensenrechtenbenadering bepalen: universalisme, vrijheid en gelijkheid. Het voornaamste doel van de mensenrechten is het institutionaliseren van de eerbiediging van eenieders menselijke waardigheid. In tegenstelling tot wat veelal ten onrechte wordt gedacht, is het de moeite waard te benadrukken dat vrijheid van godsdienst of levensbeschouwing geen godsdiensten of geloofssystemen op zichzelf beschermt. Evenmin gaat het om een projectie van religieuze opvattingen of waarden op de mensenrechten als zodanig. Vanuit haar aard als mensenrecht beschermt de vrijheid van

godsdienst of levensbeschouwing mensen tegen alle vormen van dwang, intimidatie en discriminatie op het brede terrein van levensbeschouwingen en praktijken die met godsdienst of levensbeschouwing samenhangen. Houders van het recht zijn derhalve mensen - als individu en in gemeenschap met anderen. Deze consequente gerichtheid op de mens, zijn waardigheid, vrijheid en gelijkheid vormt de gemeenschappelijke noemer die de vrijheid van godsdienst of levensbeschouwing verbindt met alle andere mensenrechten.

Tegelijkertijd is binnen het bredere spectrum van mensenrechten één unieke rol weggelegd voor de vrijheid van godsdienst of levensbeschouwing. Zij vertegenwoordigt een cruciale dimensie van ons menselijk, namelijk het feit dat wij mensen diepgaande identiteitsvormende levensbeschouwingen kunnen hebben en koesteren die alle aspecten van ons leven kunnen doordringen, zowel in de privésfeer als in het openbaar. De VN-Verklaring inzake de uitbanning van alle vormen van onverdraagzaamheid van 1981 stelt als volgt: “Godsdienst of levensbeschouwing is voor eenieder die een van beide belijdt een van de fundamentele elementen van zijn levensopvatting.” Ondanks overlappings met de vrijheid van mening en meningsuiting heeft de vrijheid van godsdienst of levensbeschouwing dus haar eigen, onderscheiden karakteristieken. Dit maakt haar tot een onontbeerlijk mensenrecht, dat kritisch moet worden verdedigd tegen hedendaagse tendensen van marginalisering en bagatellisering. Bovendien bestrijkt de vrijheid van godsdienst of levensbeschouwing een breed scala aan praktische uitingen van de existentiële levensbeschouwingen van mensen, zoals de vrijheid om samen met anderen de eredienst te houden, de eigen religieuze identiteit zichtbaar te tonen, religieuze regels na te leven, de eigen kinderen op te voeden in overeenstemming met de eigen levensbeschouwingen, een infrastructuur op te bouwen variërend van kleuterscholen tot begraafplaatsen en vele andere aspecten. Zonder waardering voor de specifieke rol van de vrijheid van godsdienst of levensbeschouwing zouden de mensenrechten geen recht doen aan de menselijke conditie; zij zouden zelfs ophouden volledig humaan te zijn.

Het feit dat de verschillende mensenrechten hetzelfde algemene doel hebben, namelijk de bescherming van de waardigheid van alle mensen, sluit niet uit dat er zich af en toe conflicten kunnen voordoen. Omgaan met spanningen die ontstaan tussen verschillende belangen qua mensenrechten, is in feite een normaal onderdeel van de toepassing van de mensenrechten. Het zou dan ook een ernstig misverstand zijn de

godsdienstvrijheid te zien als een belemmering voor bredere mensenrechtenagenda's, bijvoorbeeld op het gebied van non-discriminatie. Niet alleen is de vrijheid van godsdienst of levensbeschouwing onontbeerlijk voor een goed begrip van de mensenrechten in het algemeen; zij draagt ook bij tot een voldoende omvattend begrip voor de agenda's op het gebied van non-discriminatie. Als het soms een "complicatie" toevoegt, dan is de belangrijkste reden daarvan dat mensen eigenlijk "gecompliceerde" wezens zijn. Als mensen hebben wij uiteenlopende behoeften, wensen, kwetsbaarheden, identiteiten en creatieve mogelijkheden. De mogelijkheid om existentiële levensbeschouwingen te koesteren, die tot in ons diepste wezen doordringen en vormgeven aan onze percepties en prioriteiten, maakt deel uit van wat ons tot mens maakt. Net zoals mensenrechten ondenkbaar zouden zijn zonder godsdienstvrijheid, zo zouden antidiscriminatie-agenda's onvolledig zijn zonder ruimte voor de betekenis van religieuze opvattingen en praktijken.

Vrijheid van godsdienst of levensbeschouwing speelt verder een belangrijke rol in de huidige debatten over het seculiere karakter van de moderne staat. Seculariteit is een bepalend kenmerk van moderne democratieën geworden. Het is ook in hoge mate kenmerkend voor de moderne samenleving. Bij nadere beschouwing blijkt echter dat de term seculariteit zeer uiteenlopende betekenissen heeft. Het seculiere karakter van de grondwet kan staan voor de voortdurende taak om de publieke ruimte open te houden voor religieuze en niet-religieuze diversiteit in de samenleving. Maar het begrip seculariteit kan ook een volmacht geven aan post-religieuze en antireligieuze wereldbeelden, die de openbare instellingen en het openbare leven kunnen doordringen. De scheidslijn tussen deze open en restrictieve betekenissen van seculariteit is weliswaar dun, en niemand weet waar zij

precies loopt, maar zij bestaat wel degelijk. De vrijheid van godsdienst of levensbeschouwing biedt een solide basis om een open en inclusieve opvatting van seculiere democratische grondwetten te koesteren. Het herinnert ons er verder aan dat seculariteit alleen zin heeft wanneer zij in dienst staat van de eerbiediging van de vrijheid van mensen in de privésfeer en in het publieke domein. Dit belast ons met een belangrijke taak.

De verwezenlijking van de vrijheid van godsdienst of levensbeschouwing in onze moderne samenlevingen, die steeds pluralistischer worden, is een moeilijke opgave geworden. Gezien de onuitputtelijke verscheidenheid van geloofssystemen, religieuze en morele levensbeschouwingen, individuele en gemeenschappelijke praktijken, is de vrijheid van godsdienst of levensbeschouwing onderwerp geworden van veel verstrekkende vragen, die een grondig openbaar debat rechtvaardigen. Mensen blijven, hoe dan ook, zoeken naar de uiteindelijke zin van het leven, zij blijven hun existentiële levensbeschouwingen koesteren, zij blijven samen met anderen de eredienst houden en zij blijven hun kinderen opvoeden in overeenstemming met de waarden die zij hoog in het vaandel dragen. Samenleven in een pluralistische en democratische samenleving vereist een cultuur van respect, die niet zou gedijen zonder vrijheid van godsdienst of levensbeschouwing. Het recht op vrijheid van godsdienst of levensbeschouwing blijft zeker "een van de fundamenteën van een democratische samenleving", zoals het Europees Hof voor de Rechten van de Mens ons in herinnering brengt. Het is inderdaad een kostbaar goed.

Globale Analyse

Door Dr. Marcela Szymanski

Hoewel het verlies van fundamentele rechten zoals godsdienstvrijheid plotseling kan optreden, bijvoorbeeld door conflicten en oorlog, is het in veel gevallen geen gebeurtenis die zich van de ene op de andere dag voordoet; het is vaak een proces van erosie dat zich over jaren voltrekt. Net zoals wanneer dakpannen één voor één - of enkele tegelijk - door een steeds hardere wind worden weggeblazen, moet de waarnemer uiteindelijk erkennen dat er geen dakbedekking meer is en dat hij of zij blootgesteld is aan de wind. Deze winden nemen de vormen aan van autoritaire regeringen, transnationale terreurnetwerken, of fundamentalistische religieuze leiders die lynchpartijen aanjagen.

De redenen voor de uitholling van het recht op godsdienstvrijheid zijn duidelijk, maar kunnen ook het gevolg zijn van de wrijving die ontstaat door de invoering van nieuwe wetten en voorschriften. Daarbij wordt de godsdienst eerst als deel van een probleem bestempeld, waarna de wetten geleidelijk de religieuze identiteiten uit de openbare ruimte verdrijven. De staat, als hoeder van de wet, is verplicht het individu in staat te stellen “zijn godsdienst of levensbeschouwing in het openbaar of in de privésfeer te belijden”⁵ en de publieke ruimte open te houden voor alle godsdiensten en voor mensen zonder godsdienst. Echter zonder deze staatsbescherming wordt het onvervreembare mensenrecht kwetsbaar en dreigt het te verdwijnen. Op basis van onze evaluatie van de landenverslagen en de regionale analyses is op een kaart aangegeven waar de bescherming van de godsdienstvrijheid bijna volledig is verdwenen (landen in het rood); waar deze bescherming wordt bedreigd (landen in het oranje); en een nieuwe categorie landen “onder observatie”, waar nieuwe zorgwekkende factoren zijn waargenomen die het recht van het individu op godsdienstvrijheid in gevaar kunnen brengen.

Achteraf gezien worden eerder gemelde waarnemingen helaas bevestigd. Aanwijzingen voor schendingen van de godsdienstvrijheid die in ons rapport van 2018 werden vermeld, versnelden en breidden zich uit tot de huidige situatie met systematische en flagrante aanvallen door regeringen, zoals in China of Noord-Korea, evenals door internationale terreurgroepen, zoals Boko Haram, Islamitische Staat en andere fundamentalistische groeperingen. Deze situaties zijn verder verergerd door de COVID-19-pandemie. Staten hebben de onveiligheid gebruikt om de controle over hun burgers te vergroten, en niet-overheidsgroeperingen hebben van de verwarring geprofiteerd om mensen te rekruteren, te expanderen en grotere humanitaire crises uit te lokken.

In de verslagperiode van twee jaar is echter ook aanzienlijke vooruitgang geboekt, met name op het gebied van de interreligieuze dialoog, en de steeds belangrijker wordende rol van religieuze leiders bij de bemiddeling en oplossing van vijandelijkheden en oorlog.

Extreme vervolging (Kaart: rood)

Bijna vier miljard mensen leven in de 26 landen die zijn geklasseerd als landen waar de godsdienstvrijheid het meest wordt geschonden. Zij maken iets meer dan de helft (51%) uit van de wereldbevolking. Bijna de helft van deze landen ligt in Afrika. In Afrika bezuiden de Sahara zijn de volkeren van oudsher verdeeld tussen boeren en nomadische veehoeders. Af en toe doen zich uitbarstingen van geweld voor als gevolg van slepende etnische conflicten en conflicten met hulpbronnen als inzet. Deze zijn recentelijk verergerd door klimaatverandering, groeiende armoede en aanvallen van gewapende criminele bendes. Desondanks hebben deze gemeenschappen en verschillende geloofsgroeperingen voor het grootste deel in betrekkelijke vrede samengeleefd. In de afgelopen tien jaar is het geweld in de regio echter met een onvoorstelbare felheid losgebarsten.

Deze golf van conflicten heeft de opgekropte frustraties van de ene generatie rechtenloze jongeren na de andere tot uiting gebracht. De frustraties van jongeren die ook nog eens gebukt gingen onder armoede, corruptie en slechte kansen op onderwijs en werk vormden op hun beurt weer de voedingsbodem voor de opkomst van gewapende groepen. Naast plaatselijke groepen, sloten zij zich recentelijk ook aan bij buitenlandse, islamistische militanten. Deze transnationale jihadistische groepen houden zich bezig met een doelgerichte, systematische vervolging van al diegenen, zowel moslims als Christenen, die hun extreem-islamitische ideologie niet aanvaardden. In de afgelopen twee jaar hebben jihadistische groeperingen hun aanwezigheid in Afrika bezuiden de Sahara geconsolideerd en is de regio een toevluchtsoord geworden voor meer dan twee dozijn actief opererende - en in toenemende mate samenwerkende - groeperingen in 14 landen, waaronder aan Islamitische Staat en Al Qaida gelieerde groeperingen. De ontwikkeling van deze subgroeperingen heeft zich in een alarmerend kort tijdsbestek en volgens een bekend patroon voltrokken. Aanvallen door plaatselijke criminele bendes, aangespoord door salafistische jihadpredikers, evolueren van sporadisch en willekeurig naar ideologisch en doelgericht. In bepaalde gevallen monden de inspanningen van een bende uit in een sinistere “aansluiting” als provincie van een zogenaamd kalifaat van een transnationaal islamitisch netwerk (**zie Achtergrond bij Afrika**).

Miljoenen mensen zijn de conflictgebieden ontvlucht als binnenlandse ontheemden of als vluchtelingen naar buurlanden. Er zijn ernstige schendingen van de mensenrechten gemeld, waarvan vrouwen en kinderen vaak het slachtoffer zijn. Miljoenen mensen in Afrika bezuiden de Sahara worden geconfronteerd met armoede doordat zij gedwongen worden hun akkers en traditionele kleine ondernemingen te verlaten. Daarna volgt hongersnood omdat gewapende groepen de toegang tot humanitaire hulp belemmeren. Vrouwen en kinderen worden tot slaven gemaakt, de mannen worden onder dwang gerekruteerd in de gelederen van

de extremisten. Zoals blijkt uit het landenrapporten, was in landen als Burkina Faso tegen eind 2020 volgens de Wereldgezondheidsorganisatie meer dan 60 procent van het grondgebied niet langer toegankelijk voor humanitaire hulpverleners.

Regeringen zijn niet in staat, of in sommige gevallen kennelijk niet bereid, om het probleem aan te pakken. De jihadistische milities zijn veel beter uitgerust dan de plaatselijke strijdkrachten en financieren hun activiteiten met ontvoeringen, plunderingen en illegale handel in mensen, kostbare mineralen en drugs. Pas onlangs zijn multinationale taskforces opgericht om de plaatselijke regeringen te helpen (**zie Regionale de analyse en Achtergrond bij Afrika**).

Terwijl de godsdienstvrijheid in Afrika te lijden heeft onder geweld tussen gemeenschappen en jihadistisch geweld, is de vervolging van religieuze groeperingen in Azië hoofdzakelijk het gevolg van marxistische dictaturen. In China en Noord-Korea, die de ergste overtreders zijn in de rode categorie, bestaat godsdienstvrijheid, net als de meeste mensenrechten, niet. In Noord-Korea worden geen fundamentele mensenrechten erkend en de vervolging richt zich tegen elke groep die de persoonlijkheidscultus van het bewind van Kim Jong-un in twijfel trekt. De behandeling van Christenen is echter bijzonder streng. Het regime kan in dit opzicht worden omschreven als “gericht op uitroeiing.” Van China’s bevolking van 1,4 miljard mensen identificeren bijna 900 miljoen zichzelf als aanhangers van een of andere vorm van spiritualiteit of religie, en de staatscontrole is meedogenloos. Massasurveillance, met inbegrip van technologie op basis van kunstmatige intelligentie, een sociaal kredietsysteem dat individueel gedrag belooft en bestraft, en hardhandig optreden tegen religieuze en etnische groeperingen versterken de suprematie van de staat. Zoals uit de regionale analyse blijkt, beschikt de Chinese Communistische Partij (CCP) over een van de meest doordringende en doeltreffende staatsinstrumenten voor religieuze controle die momenteel waar ook ter wereld worden toegepast. Dit blijkt met name uit de massale internering en de dwangmatige “heropvoedingsprogramma’s” waarvan meer dan een miljoen, hoofdzakelijk islamitische, etnische Oeigoeren in de provincie Xinjiang het slachtoffer zijn (**zie Achtergrond over China**). Hoewel China ongeveer 30 miljoen Moslims telt, waaronder ongeveer 13 miljoen Oeigoeren die een soennitische tak van de Islam aanhangen (**zie kader over de takken van de Islam**), werken sommige soennitische moslimstaten samen met de Chinese autoriteiten door Oeigoeren, die er een toevluchtsoord zoeken, terug te deporteren in plaats van dat ze hun geloofsgenoten beschermen. Van alle VN-lidstaten hebben alleen de Verenigde Staten en Canada het optreden van China als genocide bestempeld.

Myanmar (Birma) is in de verslagperiode afgegleden naar de ergste misdaad tegen de menselijkheid, namelijk genocide. De aanhoudende aanvallen op Christenen en Hindoes in de deelstaat Kachin staan in de schaduw van een grootscheepse, in verschillende fasen verlopende aanval van het leger en andere gewapende groepen tegen de hoofdzakelijk islamitische Rohingya-bevolking in de deelstaat Rakhine. De naar schatting één miljoen Rohingya’s, die systematisch naar buurland Bangladesh

zijn verdreven, zijn daar ondergebracht in kampen waar zij blootstaan aan ziekte, ellende, seksueel misbruik en moord. In tegenstelling tot China is de regering van Myanmar door het Internationaal Gerechtshof gelast maatregelen te nemen om genocide te voorkomen, terwijl een onderzoek loopt. Naast de religieuze beperkingen die door marxistische dictaturen en militaire regimes worden opgelegd, vormt ook het toenemende etnisch-religieus nationalisme een ernstige bedreiging voor de godsdienstvrijheid in Azië. Het duidelijkste voorbeeld hiervan is wellicht India, waar een Hindoe-meerderheid van bijna 1,4 miljard mensen woont, maar waar ook aanzienlijke bevolkingsgroepen wonen van religieuze minderheden, waaronder Moslims en Christenen. Met een ondermaats presterende economische sector en een behoefte aan meer stemmen, verspreidt de regerende Bharatiya Janata Party (BJP) een steeds nationalistischer visie, namelijk dat India van nature hindoeïstisch is, om daarmee weerklank te vinden bij de meerderheid van de bevolking. India staat hierin niet alleen. Deze trend raakt miljarden mensen op dit continent, overwegend in democratische of semi-democratische contexten, en bevordert (die) de opkomst van het op de meerderheid gebaseerde religieuze nationalisme in het merendeels islamitische Pakistan, het hindoeïstische Nepal en de merendeels boeddhistische landen Sri Lanka, Myanmar, Thailand en Bhutan (**zie Regionale analyse voor het vasteland van Azië en Achtergrondinformatie over etnisch-religieus nationalisme**).

Wat alle roodgekleurde landen gemeen hebben, maar het duidelijkst zichtbaar is in Pakistan, zijn de ingrijpende gevolgen voor de meest kwetsbaren - vrouwen en meisjes met de “verkeerde godsdienst”. Zij worden ontvoerd, verkracht en gedwongen van geloof te veranderen. Als minderheden en dus de facto tweederangsburgers hebben zij weinig of geen kans op gerechtigheid en om hun verhaal te doen, ondanks het feit dat zij het slachtoffer zijn van misdaden die volgens het recht strafbaar zijn. De rechten van deze meisjes en vrouwen worden zo grondig ontkend dat ze slaven worden - sekswerkers en handarbeiders (**zie Casestudie Pakistan en landenrapporten over Nigeria en India**).

Ernstige gevallen van schending (Kaart: oranje)

1,24 miljard mensen leven in de 36 landen waar geen volledige godsdienstvrijheid bestaat, noch grondwettelijk gewaarborgd is. In deze landen woont 16% van de wereldbevolking. Landen die in de loop van de verslagperiode in de categorie “oranje” terechtkwamen, zijn vooral landen die wetten hebben aangenomen die religieuze groepen ongelijk behandelen. Illusies van nieuwverworven vrijheden in de nasleep van de Arabische Lente (opstanden in Noord-Afrika en de landen van de Levant in 2010-2012) vervaagden toen regeringen in toenemende mate toch al restrictieve wetten gingen toepassen om hun macht te doen gelden, de dominante ideologie te beheersen en hun greep op religieuze leiders te verstevigen. Landen als Algerije, Tunesië en Turkije functioneren als “hybride pseudo-democratieën” die verkiezingsprocessen toestaan maar strikt bewaken wie verkiesbaar is en hoelang de gekozenen in functie mogen blijven. Bovendien hebben zij de mogelijkheid om herverkiezingswetten in hun voordeel te wijzigen (**zie Regionale analyse Midden-Oosten en Noord-Afrika**).

In de verslagperiode heeft president Erdogan de scheiding van religie en staat van Atatürk terzijde geschoven en een neo-Ottomaans buitenlands beleid geïntroduceerd, waarbij Turkije als een soennitische wereldmacht wordt gepositioneerd. De Islam wordt in elk aspect van het openbare leven bevorderd, zoals blijkt uit de omvorming van de Hagia Sophia in Istanbul tot een moskee. Op internationaal niveau heeft Erdogan militaire interventies uitgevoerd in Libië, Syrië, Noord-Irak en in de oorlog tussen Armenië en Azerbeidzjan. Turkije heeft ook geprobeerd invloed uit te oefenen in Albanië, Bosnië, Kosovo en Cyprus, met gevolgen voor de godsdienstvrijheid (**zie de desbetreffende landenrapporten en de regionale analyse over het Midden-Oosten en Noord-Afrika**).

In meer dan een dozijn landen die normale, zelfs vriendschappelijke betrekkingen met het Westen onderhouden, houdt het niet-Moslim-zijn momenteel een groter risico in dan in de vorige onderzochte periode. Staten in het Midden-Oosten, Zuid- en Centraal-Azië, de voormalige Sovjet-landen en hun buurlanden hebben wetten uitgevaardigd om de uitbreiding van wat zij als vreemde godsdiensten beschouwen, tegen te gaan en ook om de “niet-traditionele Islam” te verbieden. Vrijheid van eredienst is weliswaar gegarandeerd, maar niet de volledige godsdienstvrijheid. In sommige staten staat bijvoorbeeld op afvalligheid van de staatsgodsdienst of de meerderheidsgodsdienst de doodstraf. In landen waar bekering tot een andere dan de meerderheidsgodsdienst niet bij wet verboden is, is die bekering in feite wel verboden als gevolg van sterke maatschappelijke druk. In veel van deze landen is proselitisme van mensen die de staatsgodsdienst toebehoren illegaal. Zoals uit de regionale analyse voor het Midden-Oosten en Noord-Afrika blijkt, worden minderheidsgroeperingen door wetten tegen

godslastering monddood gemaakt; de maatschappelijke tolerantie ten opzichte van Christenen is nog steeds gering en, zoals talrijke incidenten in Boven-Egypte bevestigen, kan het geweld elk moment losbarsten.

Een positieve ontwikkeling in de verslagperiode is de toenadering tussen Christenen en Moslims onder leiding van paus Franciscus. Na zijn ontmoeting met de grootimam Ahamad Al-Tayyib van Al-Azar, de leider van de soennitische Moslimwereld, in 2019, ontmoetten de twee religieuze leiders elkaar opnieuw in 2020 in de Verenigde Arabische Emiraten (VAE) om samen de Verklaring van Abu Dhabi over de broederschap van de mens te ondertekenen. Dit pauselijke bezoek aan de VAE werd gemarkeerd door de allereerste viering van een Pausmisis op het Arabisch schiereiland. Het bezoek van paus Franciscus aan Irak in 2021 – zijn eerste bezoek aan een land met een sjiitische meerderheid – zal hopelijk de interreligieuze dialoog verdiepen en de nijpende situatie van de religieuze minderheden in Irak en daarbuiten onder de aandacht helpen brengen (**zie de overeenkomstige landenverslagen en de regionale analyse over het Midden-Oosten en Noord-Afrika**).

De COVID-19-pandemie heeft in de hele wereld traditionele praktijken op gebieden zoals de gezondheidszorg, bestuur en economie overhoopgehaald. Vaak had dit ingrijpende gevolgen voor de mensenrechten, waaronder de godsdienstvrijheid. Zoals uit het artikel COVID-19 Achtergrond blijkt, bracht de ziekte in minder ontwikkelde gebieden van de wereld niet alleen onderliggende maatschappelijke zwakke plekken aan het licht, maar verergerde zij ook bestaande kwetsbare situaties als gevolg van armoede, corruptie en zwakke staatsstructuren. Terroristische groeperingen en islamitische extremisten, in Afrika bijvoorbeeld, maakten

gebruik van het feit dat de overheid was afgeleid om hun gewelddadige aanvallen op te voeren, verworven gebieden te consolideren en nieuwe leden te werven. Reeds bestaande maatschappelijke vooroordelen tegen religieuze minderheidsgemeenschappen leidden ook tot meer discriminatie, bijvoorbeeld in Pakistan waar islamitische liefdadigheidsinstellingen Christenen en leden van minderheidsgroepen de toegang tot voedsel en medische hulp ontzegden. In het Westen hadden de noodmaatregelen die in reactie op de pandemie waren genomen, gevolgen voor de vrijheid van vergadering en de godsdienstvrijheid, hetgeen tot kritiek en debat leidde (**zie achtergrondinformatie over COVID-19**).

Landen die onder observatie staan (kaart: vergrootglas)

In dit verslag is een nieuwe categorie “onder observatie” ingevoerd voor landen waar nieuwe factoren zijn waargenomen die aanleiding geven tot bezorgdheid over de gevolgen ervan voor de vrijheid van godsdienst. Het meest tastbare bewijs voor deze categorie is de toename van haatmisdrijven met een religieuze inslag tegen personen en eigendommen. Deze variëren van vandalisme tegen gebedshuizen en religieuze symbolen, waaronder moskeeën, synagogen, standbeelden en begraafplaatsen, tot gewelddadige misdrijven tegen geloofsleiders en gelovigen (**zie Regionale analyse OVSE**). Een in september 2019 gelanceerd initiatief van de Verenigde Naties om gebedshuizen te beschermen had geen effect op gewelddadige demonstraties in Latijns-Amerika, waar demonstranten in antiregeringsdemonstraties religieuze symbolen en eigendommen aanvielen verwoestten (**zie Casestudie Chili**).

In wat paus Franciscus heeft omschreven als “beschaafde vervolging”, zien we de opkomst van nieuwe “rechten”, nieuwe culturele normen die worden gecreëerd op basis

van evoluerende waarden, die religies “naar de stille duisternis van het geweten van het individu verwijzen of hen verbannen naar de beslotenheid van kerkgebouwen, synagogen of moskeeën.” In het Westen bijvoorbeeld wordt het recht op gewetensbezwaren op religieuze gronden voor beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg in verband met abortus en euthanasie niet langer op betekenisvolle wijze door de wet beschermd. Afgestudeerden van bepaalde confessionele universiteiten wordt steeds vaker de toegang tot bepaalde beroepen ontzegd. Bepalingen inzake het recht van religieuze groeperingen om hun eigen scholen te leiden volgens hun eigen ethische opvattingen, staan ook in verschillende landen op de helling. Deze nieuwe rechten, in de wet verankerd, hebben tot gevolg dat de rechten van het individu op gewetens- en godsdienstvrijheid in een diep conflict komen met de juridische verplichting om aan deze wetten te voldoen (**zie Achtergrondinformatie voor “Beschaafde vervolging” en Een groot goed: de vrijheid van godsdienst of geloof**). Deze tegenstrijdigheid heeft reeds een sterke impact gehad, en zal die blijven houden, op meer dan 84% van de wereldbevolking, die zichzelf volgens het Pew Research Center⁶ omschrijft als behorend tot een godsdienst of levensbeschouwing.

Paus Franciscus bij een interreligieuze ontmoeting in Ur, the ‘geboorteplaats’ van Abraham op 6 maart 2021 in Irak.

Pr. AmeerJajeOP©ACN

Afrika: een continent bedreigd door transnationaal jihadisme

Door Mark von Riedemann

De vraag waarmee Afrika wordt geconfronteerd is niet of het continent het volgende slagveld tegen islamistische militanten is, maar wanneer er voldoende levens verloren zijn gegaan en families ontheemd zijn geraakt om de internationale gemeenschap tot actie te bewegen. De aantallen lopen nu al in de honderdduizenden, respectievelijk miljoenen.

Afrika bezuiden de Sahara is rijp voor de infiltratie van islamistische ideologieën. Generaties van armoede, corruptie, reeds bestaand geweld tussen herders en boeren over landrechten (nog verergerd door de gevolgen van de klimaatverandering) en zwakke staatsstructuren zijn een broedplaats geworden voor gemarginaliseerde en gefrustreerde jonge mannen. Dat heeft dan weer extremisten

de gelegenheid geboden tot rekrutering, die op hen jagen met beloften van rijkdom, macht en de omverwerping van corrupte overheden. Door een diepgaande manipulatie van godsdienst is dit des te meer verbonden met de kern van de menselijke persoon. Strijdlustige islamistische extremisten zijn vanuit de vlakten van Irak en Syrië naar het zuiden getrokken om zich aan te sluiten bij lokale criminele groepen in de landen ten zuiden van de Sahara, Mauritanië, Mali, Burkina Faso, Niger, Nigeria, Noord-Kameroen, Tsjaad, de Centraal-Afrikaanse Republiek, de Democratische Republiek Congo, Somalië en Mozambique (zie de landenrapporten).

Het geweld is afschuwelijk: jongens worden als kindsoldaten gedwongen zich aan te sluiten, verkrachting wordt gebruikt als oorlogswapen en er zijn massale onthoofdingen van mannen - zowel Moslims als Christenen - die durven te weigeren zich aan te sluiten bij de jihadisten. Uit onderzoek van het Armed Conflict Location and Event Data Project blijkt dat het aantal door gewapende groepen gedode mensen in Burkina Faso, Kameroen, Tsjaad en Mali van januari tot medio april 2020 meer dan verdubbeld is ten opzichte van dezelfde periode in 2019 ; en in Burkina Faso zijn vanaf februari 2020 zeker 765.000 mensen ontheemd gemaakt door terroristische groeperingen, tegenover 65.000 in de 12 maanden daarvoor.⁸

De militanten, in veel gevallen op winst beluste huurlingen of lokale strijders die lokale belangen nastreven, worden opgehitst door predikers die een ideologie van salafistisch jihadisme aanhangen. Zij hebben het gemunt op staatsautoriteiten, militairen en politie, alsmede op burgers, waaronder dorpschouwen, onderwijzers (bedreigd vanwege het seculiere leerplan), islamitische en christelijke leiders, en gelovigen. De financiële middelen van deze gewapende terroristische groeperingen zijn voornamelijk afkomstig van plunderingen, afpersing, mensen- en drugshandel en ontvoeringen. Hoewel Moslims en Christenen in gelijke mate slachtoffer zijn van extremistisch geweld, worden Christenen met de toenemende islamistische radicalisering steeds vaker een specifiek doelwit van de terroristen, waardoor het kenmerkende sociale en religieuze pluralisme en de harmonie in de regio verdwijnen.

Ugandese soldaten van de Afrikaanse Unie Missie bevrijden Kurtunwaarey uit handen van terreurgroep Al Shabaab, in Somalië op 31 augustus 2014.

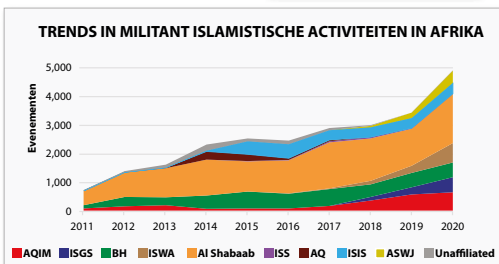
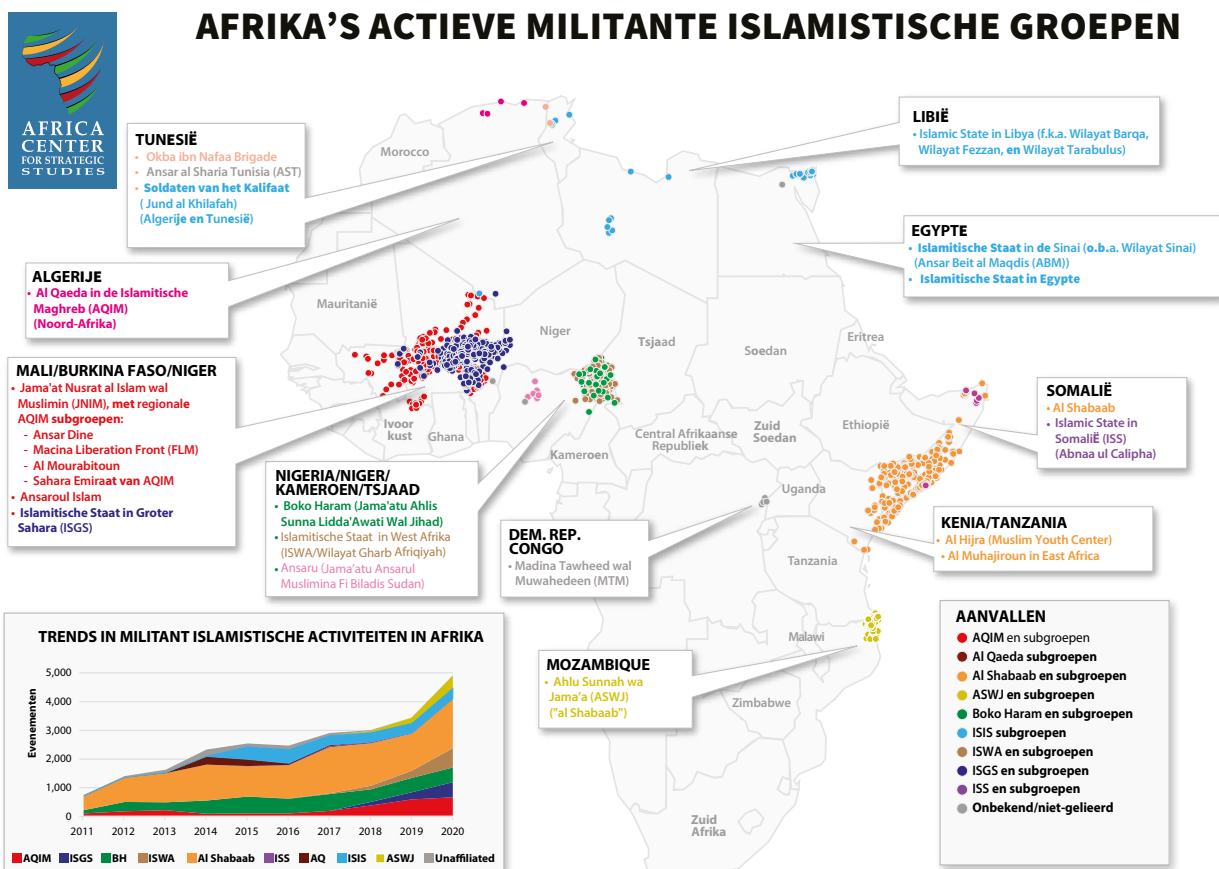
[©AMISOM / Tobin Jones(CC0 1.0)]

Volgens het Afrika Centrum voor Strategische Studies is de dreiging van militante islamistische groeperingen in Afrika niet monolithisch. Deze bestaat uit een voortdurend verschuivende vermenging van ruwweg twee dozijn groeperingen die actief opereren – en in toenemende mate samenwerken - in 14 landen. ⁹ De meest actieve islamistische groeperingen in Afrika ten zuiden van de Sahara zijn: de Jama'at Nusrat al Islam wal Muslimin (JNIM) - een coalitie van islamistische gelieerde partijen zoals de FLM en Al Qaeda (AQIM), Boko Haram, Ansaroul Islam, de Katiba Salaheddine, de Jihad al-Islamiyya, Al-Shabaab in Somalië, en de transnationale Islamitische Staat in de Grotere Sahara (ISGS), West-Afrika (ISWA), Centraal-Afrika (ISCA) en Somalië (ISS).

Nieuw bij deze sinistere club is Mozambique. De jihadistische groepering Ansar al-Sunnah Wa Jama (ASW), die banden heeft met Islamitische Staat, is in de overwegend islamitische provincie Cabo Delgado in opstand gekomen en heeft de haven van Mocimboa da Praia in handen gekregen, waar een belangrijke infrastructuur aanwezig is voor de verwerking van de enorme aardgasreserves die voor de noordkust van Mozambique zijn ontdekt.¹⁰ Vanuit Mozambique verkondigen jihadisten dat zij "provincies van het kalifaat" Islamitische Staat hebben gesticht op de Comoren, in het noorden van Madagascar en, aan de overzijde van de

Indische Oceaan, Indonesië, Maleisië en de Filipijnen (zie landenrapporten).

Het Deense Instituut voor Internationale Studies merkt op: "Onder kenners van het transnationale jihadisme is men het er in het algemeen over eens dat de twee belangrijkste organisaties, Al Qaeda en Islamitische Staat, zelden nieuwe conflicten beginnen. In plaats daarvan spelen zij in op lokale grieven, knopen zij banden aan met gemarginaliseerde groepen in de samenleving en transformeren zij wat aanvankelijk een etnisch of politiek gemotiveerd conflict was, op den duur naar een religieus ingekaderde gewapende strijd." ¹¹ In een interview met Kerk in Nood op 24 februari 2020 werd aan professor Olivier Hanne - een Franse islamoloog en auteur van "Jihad in de Sahel" –gevraagd hoe de situatie in de regio zich waarschijnlijk zal ontwikkelen. Hij verklaarde: "Ik vrees dat de territoriale expansie van de gewapende terroristische groeperingen de komende vijf jaar zal doorgaan. De drugshandel zal georganiseerder worden en toenemen. Na hun greep op de islamitische Sahara te hebben uitgebreid, zullen de plaatsen waar Christenen en Moslims naast elkaar leven een volgend doelwit zijn. De komende vijf jaar zullen deze Afrikaanse staten de steun van het Westen nodig hebben om een catastrofe te voorkomen." ¹²

Update: Februari 2021
Note: Deze grafiek, die is samengesteld door het Afrika Centrum voor Strategische Studies, toont gewelddadige gebeurtenissen waarbij de vermelde groepen betrokken waren in de periode van 12 maanden die eindigde op 31 december 2020. Gegevens over aanvallen of dodelijke slachtoffers geven geen uitsluitend over de daders van de gebeurtenissen. De lijsten met groepen zijn uitsluitend bedoeld ter informatie en mogen niet worden beschouwd als officiële aanduidingen. Omdat veel groeperingen veranderlijk van aard zijn, kunnen de vermelde affiliaties veranderen.
Bronnen: Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED); Daniel Byman; HumAngle; Thomas Joscelyn; SITE Intelligence Group; The Soufan Group; Stanford University's Mapping Militants Project; Stratfor; Terrorism Research & Analysis Consortium (TRAC); and Aaron Y. Zelni.

Nigeria: de massale ontvoering van schoolkinderen

Op 11 december 2020 overvielen strijders van Boko Haram de Government Science Secondary School in Kankara, waarbij meer dan 300 mannelijke scholieren werden ontvoerd.¹³ De terreurorganisatie eiste de verantwoordelijkheid voor de aanval op en verwees daarbij naar het verzet van Boko Haram tegen onderwijs in westerse stijl. Op 18 december bevrijdde het Nigeriaanse leger de ontvoerde scholieren. De gouverneur van de Nigeriaanse deelstaat Katsina, Aminu Masarihe, beweerde dat er geen losgeld was betaald.¹⁴

Op 17 februari 2021 drongen gewapende mannen in militaire uniformen het Government Science College Kagara in Rafi, Niger State, binnen en ontvoerden 27 scholieren, leraren en hun familieleden.¹⁵ Zij werden op 27 februari vrijgelaten.

Op 26 februari 2021 werden ongeveer 300 meisjes ontvoerd uit een door de regering beheerde kostschool in de stad Jangebe. Volgens plaatselijke bronnen “kwamen ze op ongeveer 20 motorfietsen en ze namen de ontvoerde meisjes te voet mee het bos in.”¹⁶ De meisjes werden op 2 maart weer vrijgelaten. De gouverneur van de staat Zamfara, Bello Matawalle, ontkende losgeld te hebben betaald, maar later gaf president Buhari “toe dat staatsregeringen ontvoerders in het verleden hebben betaald ‘met geld en voertuigen’ en drong er bij hen op aan het beleid te herzien.”¹⁷

De meest recente aanval, de derde in drie maanden waarbij massaal studenten werden ontvoerd, brengt het totale aantal gijzelaars op meer dan 600 sinds december 2020.¹⁸ De autoriteiten beweren dat jihad niet als belangrijkste motivatie wordt beschouwd voor de ontvoeringen. Volgens verklaringen worden de aanvallen op scholen in het noordwesten “uitgevoerd door ‘bandieten’, een losse term voor ontvoerders, gewapende overvallers, veedieven, Fulani-herders en andere gewapende milities”¹⁹, voornamelijk voor financieel gewin. Toch merken sommige waarnemers op dat de escalatie van massaontvoeringen wijst op een samenwerking tussen Boko Haram en Fulani militanten en dat deze aanvallen in feite een diep religieuze component hebben.²⁰ De sultan van Sokoto verklaarde: “Vergis je niet, de ontvoering is een klassiek voorbeeld van de filosofische grondslag van Boko Haram: westers onderwijs is verboden. Daarom zijn hun doelwitten altijd de kostscholen, vooral de wetenschappelijke scholen, die als atheïstisch worden beschouwd qua pedagogie.”²¹

Een van de 300 scholieren, ontvoerd uit noordwest Nigeria, is herenigd met haar familie in Jangebe, in Zamfara state op 3 Maart 2021.

©AP Photo/Sunday Alamba

REGIONALE ANALYSE

Oost- en West-Afrika

Door Dr. Miriam Diez-Bosch en Dr. Oscar Mateos

De landen van Oost- en West-Afrika, hoofdzakelijk die in het gebied ten zuiden van de Sahara, herbergen een complex mozaïek van etnische, religieuze en linguïstische groepen, en een overwegend jeugdige bevolking. Hoewel de regio over aanzienlijke menselijke en natuurlijke hulpbronnen beschikt, leiden problemen als armoede, corruptie en een gebrek aan kansen op onderwijs en werkgelegenheid voor jongeren tot frustratie en sociale instabiliteit. Hiervan wordt gemakkelijk misbruik gemaakt door lokale en transnationale criminele en jihadistische groeperingen. Hoewel jihadistische gewapende groeperingen zich schuldig hebben gemaakt aan ernstige schendingen van de godsdienstvrijheid, hebben lokale overheden en, in mindere mate, leden van andere religies positieve stappen gezet om religieuze discriminatie aan te pakken en de interreligieuze dialoog te bevorderen. De katholieke Kerk heeft bovendien in belangrijke mate aan politieke invloed gewonnen en neemt deel aan pogingen om conflicten op te lossen.

Jihadisme in de regio

In veel landen zijn de aanvallen van gewapende groepen vaak willekeurig, op winst gericht, geworteld in cycli van geweld tussen gemeenschappen, en onverschillig voor de religieuze identiteit van hun slachtoffers, want zowel moslims als Christenen worden aangevallen. Zoals uit de landenrapporten blijkt, wordt een aantal landen echter steeds meer getroffen door islamistisch extremisme, voornamelijk in de regio's West-Afrika en de Hoorn van

Afrika. Tijdens de verslagperiode bleven verschillende jihadistische groeperingen actief, waaronder Boko Haram, Islamitische Staat, Jamaat Nusrat al-Islam wal Muslimeen (JNIM) en Al-Shabaab.

Boko Haram heeft voornamelijk aanslagen gepleegd rond het Tsjaadmeer, dat grenst aan de landen Nigeria, Tsjaad, Niger en Kameroen. De terreurgroep is verantwoordelijk voor gruweldaden tegen veiligheidstroepen en burgers, waaronder moorden, ontvoeringen en plunderingen en het in brand steken van hele dorpen. Boko Haram heeft zijn activiteiten in het noorden van Kameroen uitgebreid, waarbij in één geval 18 burgers werden gedood en 11 anderen werden verwond toen zij een goed heenkomen zochten in een ontheemdenkamp in de regio van het hoge noorden.²² In Niger hebben de terroristen zich gericht tegen Christenen en hen gedwongen het gebied te verlaten of de dood tegemoet te zien (zie landenrapport). Sommige landen in de regio van het Tsjaadmeer hebben een gezamenlijke multinationale taskforce ingezet om Boko Haram te bestrijden, maar de terroristische organisatie is veerkrachtig gebleken.

Andere belangrijke gewapende extremistische groeperingen die in deze regio actief zijn, zijn subgroeperingen van de transnationale islamitische groepering Islamitische Staat, en JNIM, een coalitie van afzonderlijke islamitische extremistische organisaties, waaronder het transnationale Al Qaeda (AQ), plaatselijk

bekend als Al Qaeda in de Islamitische Maghreb (AQIM). In Mali en Niger opereren IS-militanten onder de naam Islamitische Staat in de Grotere Sahara (ISGS). Zowel JNIM als ISGS, die zich inzetten voor de omverwerping van de staat en de invoering van de islamitische wet, legden hinderlagen en voerden aanvallen uit gericht tegen militairen en burgers, in het geval van Mali zelfs tegen vredeshandhavers.²³ Het inzicht in het jihadistisch geweld wordt bemoeilijkt doordat het verweven is met het geweld tussen verschillende gemeenschappen. Zo zijn etnische groepen, bijvoorbeeld in Mali, ervan beschuldigd onderdak te bieden aan jihadisten en werden zij daarom aangevallen (**zie het landenrapport**).

De terreurgroep IS heeft onlangs in de Democratische Republiek Congo voet aan de grond gekregen. Toen IS in 2019 de eerste aanslag in Beni opeiste, verklaarde het dat het land de Centraal-Afrikaanse provincie van de Islamitische Staat (ISCAP) was.²⁴ Lokale islamistische gewapende groepen in het noorden van Mozambique hebben ook trouw aan IS gezworen. Zoals het landenrapport over Mozambique aangeeft, zijn de aanslagen in dit gebied de afgelopen jaren toegenomen, sinds de opkomst van lokale militieën eind 2017. Jihadisten hebben zich schuldig gemaakt aan wrede gewelddaden: soldaten werden gedood, bij verschillende gelegenheden werden tientallen burgers onthoofd - vaak mannen en jongens die weigerden zich bij hun gelederen aan te sluiten - vrouwen en kinderen werden ontvoerd, en dorpen werden geplunderd en in brand gestoken.

In de Hoorn van Afrika, in Somalië, heeft Al-Shabaab de bevolking geterroriseerd, burgers en militairen gedood, en regeringsgebouwen en hotels aangevallen. Bijzonder opmerkelijk was de brute moord op de burgemeester van Mogadishu door een vrouwelijke zelfmoordterrorist van Al-Shabaab in 2019.²⁵ Militanten hebben ook Christenen meegenomen op beschuldiging van proselitisme en kinderen ontvoerd voor losgeld of gerekruteerd als kindsoldaat. Door het gebrek aan godsdienstvrijheid in het land zijn Christenen gedwongen hun godsdienst in het geheim te belijden, uit vrees dat zij ontvoerd of gedood worden als zij als Christenen geïdentificeerd worden. Al-Shabaab heeft ook aan en rond de grens tussen Kenia en Somalië terroristische aanslagen gepleegd, waarbij werd getracht niet-Moslims te identificeren en te doden.²⁶

Naast de bovengenoemde jihadistische groeperingen hebben de autoriteiten in Mali, Niger, de Democratische Republiek Congo en Mozambique melding gemaakt van de aanwezigheid van kleinere gewapende lokale groeperingen. Deze militanten hebben vaak banden met criminele bendes en worden evenzeer gemotiveerd door de winsten uit de illegale exploitatie van hulpbronnen als door islamistisch extremisme. In de Democratische Republiek Congo bijvoorbeeld zijn ongeveer 134 verschillende gewapende groepen actief, waaronder de Geallieerde Democratische Strijdkrachten (ADF). Deze islamistische militanten vallen vooral doelwitten aan in de provincie Kivu, waar overheden en andere groeperingen strijden om zogenaamde “bloedmineralen”, kostbare mineralen en zware metalen.²⁷ In Mozambique bedreigt de opstand van de inheemse Ahlu-Sunnah Wa-Jama (ASWJ), in de noordelijke provincie Cabo Delgado, internationale investeringen in aardgasprojecten ter

waarde van miljarden dollars. ASWJ heeft in 2019 trouw gezworen aan Islamitische Staat en verklaard een “kalifaat” in het land te willen stichten.²⁸

Discriminatie op grond van godsdienst

Afgezien van de allesoverheersende problemen in verband met het islamistisch extremisme, brachten de landenverslagen gevallen in de verslagperiode aan het licht van discriminatie en vervolging van religieuze groepen. In Senegal, Malawi en Liberia werden gevallen van discriminatie geregistreerd, waarbij moslimvrouwen het recht werd ontzegd om de sluijer op school of op het werk te dragen (zie landenrapporten). Er zijn echter ook gevallen bekend waarin de autoriteiten maatregelen namen om aan de wensen te voldoen. In Zuid-Afrika bijvoorbeeld werd het schoolrooster aangepast met het oog op Eid (het Suikerfeest), en mogen moslimvrouwen nu wel een sluijer dragen in het leger.²⁹

Er werden meer verontrustende tendensen inzake vervolging geregistreerd, waaronder aanvallen gericht tegen plaatsen waar erediensten worden gehouden en tegen religieuze leiders. Er werden incidenten gemeld in Kenia, Malawi, Zuid-Afrika, Niger, Ethiopië en Soedan. In het laatstgenoemde land confisqueerden de autoriteiten kerkelijke eigendommen en drongen veiligheidstroepen tijdens protesten moskeeën binnen, waarbij de heiligheid van de gebedsplaats werd geschonden.³⁰

Hoewel minder frequent, zijn er ook meldingen gemaakt van gevallen van gewelddadige vervolging, met name van vergeldingsacties van Moslims tegen christelijke bekeerlingen in Djibouti, Liberia en Oeganda. Deze incidenten zijn bijzonder ernstig in Oeganda, waar bendes hun slachtoffers afranselden en doodden vanwege hun bekering.³¹

Politieke invloed van de katholieke Kerk

In een aantal landen heeft de katholieke Kerk gedurende de verslagperiode een belangrijke diplomatieke en pastorale rol gespeeld in de politieke arena. Bisschoppen hebben publiekelijk geïntervenieerd, door verklaringen in de media of tegenover de regering af te leggen over verkiezingsprocessen, door openlijk kritiekop corruptie te uiten en geweld van veiligheidstroepen, demonstranten en gewapende extremistische groeperingen aan de kaak te stellen. Het belangrijkste is echter dat de Kerk in sommige landen een actieve rol heeft gespeeld in het toezicht op verkiezingen, bemiddeling en conflictoplossing.

In Kameroen, de Democratische Republiek Congo en Burundi (zie de landenrapporten) heeft de katholieke Kerk de democratische processen gesteund door duizenden waarnemers in te zetten om intimidatie en fraude bij de verkiezingen te voorkomen. Zij constateerde onregelmatigheden in elk van deze drie landen en stelde zelfs in de Democratische Republiek Congo de verkiezingsuitslag ter discussie, waarbij de Kerk verklaarde dat het verkiezingsproces door fraude was gecompromitteerd en dat de winnaar Martin Fayulu was, en dus niet Felix Tshisekedi, zoals door de autoriteiten was geclaimd.³²

De meest actieve rol die de katholieke Kerk politiek heeft gespeeld, was haar aanmoediging, steun en bemiddeling

bij vredesbesprekingen. In het geval van de burgeroorlog in Zuid-Soedan (2013-2020) riep de Soedanese Raad van Kerken consequent op tot vergeving en verzoening en fungeerde deze als knooppunt voor de coördinatie van activiteiten waarmee aan vrede werd gebouwd. De katholieke Sint Egidio-gemeenschap bemiddelde bij twee gelegenheden tot succesvolle staakt-het-vuren-akkoorden.³³ Ten slotte nodigde paus Franciscus in april 2019 de strijdende leiders van Zuid-Soedan uit voor een tweedaagse retraite in zijn residentie, om met elkaar in dialoog te gaan. De ontmoeting, die wereldwijd de krantenkoppen haalde met een foto waarop de paus knielde om de voeten van president Kiir te kussen, zorgde voor een belangrijke impuls om het vredesproces weer op gang te brengen en succesvol af te ronden. Als bewijs van de positieve rol van religie op het gebied van onderhandeling en vredesopbouw bedankten beide partijen in het conflict de plaatselijke Kerk en de paus voor hun betrokkenheid.

Ook in Kameroen is de katholieke Kerk een belangrijke bemiddelende rol blijven spelen in de Kameroense burgeroorlog die in 2016 uitbrak tussen de Franstalige en Engelstalige gemeenschappen. De vredesbesprekingen die in juli 2020 werden gehouden, vonden plaats in het huis van de aartsbisschop van Yaoundé.³⁵ Tot op heden heeft het geweld volgens Human Rights Watch het leven gekost aan meer dan 3.500 mensen.³⁶ Omdat de vijandelijkheden niet zijn opgelost, blijft de katholieke hiërarchie het geweld veroordelen en de partijen oproepen tot een dialoog te komen.

Tekenen van positieve coëxistentie

Ondanks het aantal verontrustende incidenten dat in de hele regio is gemeld, zijn er landen waar goede interreligieuze betrekkingen bestaan en waar inspanningen worden gedaan om religieuze tolerantie te bevorderen. In Burundi bijvoorbeeld heeft de katholieke Kerk 47 religieuze leiders met uiteenlopende confessionele achtergronden uitgenodigd om deel te nemen aan een workshop ter versterking van de bekwaamheid van alle religieuze gemeenschappen die betrokken zijn bij conflictoplossing en vreedzame coëxistentie.³⁷ Daarnaast hebben katholieke leiders in Kenia, als voorbeeld van vreedzame co-existentie, ondanks de ontwrichtende aanwezigheid van jihadisten, tijdens de kerstperiode donaties ingezameld voor Moslims en hebben moslimleiders hetzelfde gedaan voor Christenen tijdens religieuze vieringen zoals het Suikerfeest (Eid).³⁸

De gevolgen van COVID-19 voor de godsdienstvrijheid

Als gevolg van de maatregelen die werden opgelegd om de verspreiding van het COVID-19-virus tegen te gaan, bleven de gebedshuizen in de meeste landen van de regio gedurende meerdere maanden gesloten, onder meer tijdens de Goede Week voor de Christenen en de Ramadan voor de Moslims.

De sluiting van gebedshuizen is in enkele landen met protesten beantwoord. Op de Comoren en in Niger verzamelden gelovigen zich in moskeeën om tegen de sluiting te protesteren, aangezien er tot dan toe geen gevallen waren gemeld. In Mozambique en Gabon ontstonden spanningen toen de regering de sluiting van

de gebedshuizen verlengde ondanks de heropening van markten, scholen en hotels (**zie landenrapporten**).

In Liberia, Guinee-Bissau en Zambia waren er gevallen waarin religieuze leiders besloten kerken en moskeeën gesloten te houden ondanks de toestemming van de regering om weer open te gaan. Uit de landenverslagen van Mali en Senegal blijkt dat moskeeën werden heropend voor de viering van de Ramadan, maar dat de kerkleiding besloot de gebedshuizen niet te heropenen wegens het hoge aantal geregistreerde COVID-19-gevallen.

Situaties die speciale aandacht vereisen

Zoals blijkt uit de landenrapporten hebben jihadistische groeperingen hun aanwezigheid verder geconsolideerd; vooral de instabiele Sahel-regio is een toevluchtsoord geworden voor Islamitische Staat en gewapende groeperingen die banden hebben met Al Qaeda. De impact van deze fundamentalistische aanwezigheid wordt nog versterkt door het geweld tussen gemeenschappen en door de etnopolitieke conflicten, met zorgwekkende gevolgen voor religieuze groeperingen. Met name wordt de religieuze levensbeschouwing van gelovigen vaak gebruikt als een marker om hen in te delen in een of andere groep in het conflict, waardoor zij kwetsbaar worden voor aanvallen, ook al is religie op zich niet de belangrijkste reden voor het geweld.

De multinationale militaire missies die in West-Afrika zijn ingezet, hebben geen succes gehad in de strijd tegen Boko Haram, dat in 2015 trouw heeft gezworen aan Islamitische Staat.³⁹ Bovendien hebben jihadisten zich ook in andere gebieden gevestigd: Islamitische Staat heeft in Afrika zes zogenaemde “provincies van het kalifaat”⁴⁰ uitgeroepen en heeft de afgelopen twee jaar de aanvallen in de noordelijke regio van Mozambique opgevoerd.⁴¹ Ook Somalië is getuige geweest van gewelddadige aanvallen van Al-Shabaab, en het valt nog te bezien hoe ernstig de omstandigheden zullen verslechteren als de AMISOM-missie in december 2020 afloopt.⁴²

Ten slotte heeft zich in de verslagperiode een positieve ontwikkeling voorgedaan met de regimewisseling in Soedan. De val van Omar Al-Bashir, gevolgd door de stappen van de overgangsregering die - in schril contrast met het vorige islamistische regime - de religieuze coëxistentie wilde bevorderen, luidde in het land een nieuw tijdperk van godsdienstvrijheid in. Een van deze stappen was een publieke verontschuldiging van de minister van Religieuze Zaken en Eigendommen, Nasredin Mufreh, aan de Soedanese Christenen “voor de onderdrukking en het leed dat jullie is aangedaan, de verwoesting van jullie gebedshuizen, de diefstal van jullie eigendommen, en de onrechtvaardige arrestatie en vervolging van jullie bedienaren en inbeslagname van kerkgebouwen.”⁴³

CASE STUDIE

Mozambique: een ongecontroleerde cyclus van geweld

Begin november 2020 werden tijdens een inwijdingsritueel voor tienerjongens vijftien jongens en vijf volwassenen met machetes onthoofd door opstandelingen van Islamitische Staat (IS). Na de aanval in het kleine boerendorp 24 de Marco in het district Muidumbe brachten de jihadisten de lichamen van de slachtoffers naar een voetbalveld in het dorp Muatide.⁴⁴ Later werden nog eens 30 jongeren en volwassenen in hetzelfde district door jihadisten onthoofd bij een soortgelijke aanval. Hun lichamen werden ook naar Muatide gebracht “in een gruwelijke vertoning, bedoeld om de plaatselijke gemeenschap angst aan te jagen.”⁴⁵

De slachtpartijen volgden op een eerdere massa-aanval in april 2020, waarbij in het dorp Xitaxi in het district Muidumbe naar schatting 52 mannen werden gedood, nadat zij hadden geweigerd zich aan te sluiten bij de gelederen van de jihadisten.⁴⁶ In een verklaring aan de publieke omroep TVM verklaarde politiewoordvoerder Orlando Mudumane: “De criminelen probeerden jongeren te rekruteren om zich bij hen aan te sluiten, maar er was verzet. Dit wekte de woede op van de criminelen, die zonder onderscheid, op wrede en duivelse wijze 52 jongeren hebben vermoord.”⁴⁷

Deze voorbeelden wijzen op een toenemende tendens van extreem geweld en moorden in de noordelijke provincie Cabo Delgado van Mozambique. Volgens berekeningen heeft de fundamentalistische groepering Ahlu Sunnah Wa-Jama (plaatselijk bekend als Al Shabaab), die banden heeft met IS, in de afgelopen drie

jaar meer dan 2 500 burgers gedood en meer dan 570 000 mensen op de vlucht gejaagd.⁴⁸ De opkomst van islamistisch extremisme in Noord-Mozambique is een complex verschijnsel met vele oorzaken. Factoren die de snelle verspreiding en de rekruteringscapaciteit van de jihadistische netwerken mogelijk maken, zijn onder meer: armoede en corruptie, zwakke staatsstructuren, een gebrek aan onderwijs en werkgelegenheid, de komst van transnationale criminele netwerken die profiteren van de illegale handel in hout, edelstenen, goud of drugs, frustratie bij de lokale bevolking omdat zij wordt uitgesloten van de winsten uit de delfstoffenwinning, grieven als gevolg van repressief optreden door veiligheidstroepen, een gebrek aan landrechten en fundamentalistische invloeden uit landen als Saoedi-Arabië en Somalië. Deze oorzaken, die de opkomst van groepen als Al Shabaab aanwakkeren, weerspiegelen een soortgelijk patroon en een soortgelijke dynamiek van islamistische radicalisering en extreem geweld in regio's als het Tsjaadbekken, de Sahel en Somalië.

Ondanks het feit dat alle partijen erkennen dat de sociaaleconomische wortels van het conflict bij voorrang moeten worden aangepakt, is de reactie tot dusver sterk gemilitariseerd, wat bijdraagt aan een toenemende geweldsspiraal. Voor mgr. Luis Fernando Lisboa, tot voor kort de katholieke bisschop van Pemba, de hoofdstad van Cabo Delgado, is sociale rechtvaardigheid het enige duurzame antwoord om het gewelddadig extremisme in de provincie tegen te gaan.

Overlevenden van het bloedbad in Muidumbe, die te voet 300 km zijn gevlucht om in een vluchtelingenkamp in Pemba te komen, waar ze door Caritas worden opgevangen. Mozambique, Cabo Delgado, december 2020.

REGIONALE ANALYSE

Het vasteland van Azië

Het Aziatische vasteland omvat Oost-Azië, het Koreaanse schiereiland, het vasteland van Zuidoost-Azië en het Indiase subcontinent, alsmede de grote eilanden - Japan, Taiwan en Sri Lanka - die dicht bij de kusten van Azië liggen. Aan de ene kant liggen in deze dichtbevolkte en strategische regio landen als China, Noord-Korea en Myanmar, die momenteel te maken hebben met enkele van de ergste schendingen van de godsdienstvrijheid ter wereld. Anderzijds kunnen verschillende landen, met name Japan, Taiwan en Zuid-Korea, bogen op een robuuste en stabiele bescherming van de godsdienstvrijheid, met stevige constitutionele en culturele ondersteuning.

Verscheidene landen op het Aziatische vasteland worden nog steeds geregeerd door marxistische één-partij dictaturen. Het grootste van deze landen, China, met een bevolking van 1,4 miljard mensen, heeft de twijfelachtige eer een van de meest verfiende, alomtegenwoordige en doeltreffende mechanismen voor religieuze staatcontrole in de wereld te hebben opgezet. Volgens het laatste rapport van het Pew Research Center over wereldwijde religieuze restricties, dat in november 2020 is uitgebracht, scoort China een 9,3 op 10 op de Pew-index voor regeringsrestricties (GRI), de hoogste score in het onderzoek.⁴⁹ De Chinese Communistische Partij (CCP) is een klasse apart als het gaat om het verstikken van de vrijheid van godsdienst, met een combinatie van massasurveillance, een sociaal kredietsysteem dat

individueel gedrag onder de loep neemt en sancties oplegt, en meedogenloos optreden tegen religieuze en etnische groepen die verdacht worden van ontrouw. Bovendien, zoals blijkt uit het landenrapport China, is het er alleen maar gewelddadiger geworden sinds Xi Jinping in 2013 president van China werd, zoals blijkt uit de massale internering van meer dan een miljoen voornamelijk islamitische etnische Oeigoeren in de provincie Xinjiang en hun onderwerping aan dwingende “de-radicaliserings”-programma’s sinds 2017.⁵⁰

Andere regimes op het Aziatische vasteland met soortgelijke marxistisch aandoende ideologieën en mechanismen van religieuze controle zijn Noord-Korea, Vietnam en Laos. Zoals uit de landenrapporten blijkt, voert Noord-Korea een beleid tot uitroeiing van religie uit dat nog strenger is dan dat van de CCP. Vietnam en Laos gaan daarentegen door met bescheiden en geleidelijke hervormingen, die de bij de staat geregistreerde religieuze gemeenschappen iets meer vrijheid geven om eigendom te bezitten en om religieuze activiteiten uit te oefenen. Niet-geregistreerde groepen, met name onafhankelijke boeddhisten in Vietnam en evangelische protestanten in Laos, worden echter nog steeds ernstig geïntimideerd en gediscrimineerd, vooral op lokaal niveau.

Naast religieuze beperkingen die van bovenaf worden opgelegd door marxistische dictaturen, wordt de godsdienstvrijheid op het Aziatische vasteland ernstig

bedreigd door etnisch-religieus nationalisme dat van onderaf wordt aangewakkerd. Terwijl methodische, door de staat gesteunde religieuze controle over het algemeen alleen mogelijk is in autocratische contexten zoals het door de communisten geregeerde China en Noord-Korea, neigt het vuur van het etnisch-religieus nationalisme het meest vernietigend te branden waar het wordt aangewakkerd door democratische protesten en mobilisatie van het volk. Op het Aziatische vasteland zijn de democratische of semidemocratische groeperingen die de opkomst van een een op de meerderheid gebaseerd religieus nationalisme in de hand werken: onder meer de Hindoe-meerderheden in India en Nepal, de boeddhistische meerderheden van Sri Lanka, Myanmar en Thailand met een met een Boeddhistische meerderheid en, in mildere vorm, van Bhutan (zie landenrapporten).

Met een bevolking van bijna 1,4 miljard is India zowel 's werelds grootste democratie als het land met 's werelds grootste en meest kwaadaardige beweging van religieus nationalisme. Sinds de jaren negentig is de Indiase verkiezingspolitiek competitiever geworden, en een groeiend aantal Indiërs voelt zich aangetrokken tot de hindoe-nationalistische boodschap dat India's cultuur en nationale identiteit in essentie hindoeïstisch zijn. De Indiase hindoe-nationalistische politieke partij, de Bharatiya Janata Party (BJP), heeft bij de opeenvolgende parlementsverkiezingen in 2014 en 2019 een absolute meerderheid behaald. Gesterkt door deze overwinningen heeft de BJP haar cultureel-nationalistische agenda versterkt op manieren die de godsdienstvrijheid en andere fundamentele burgerlijke vrijheden hebben ondermijnd. Op een meer lokaal niveau waren die maatregelen vaak gericht tegen Moslims en Christenen over kwesties als het slachten van koeien en religieuze bekering.⁵¹ Het resultaat is, volgens het Pew-onderzoek van november 2020 naar wereldwijde religieuze restricties, dat "India het hoogste niveau van sociale vijandigheid had - niet alleen onder de dichtstbevolkte landen, maar onder alle 198 landen in het onderzoek" - met een score van 9,6 op de 10 op de Social Hostilities Index (SHI) van Pew.⁵² Het in meerderheid hindoeïstische Nepal heeft onlangs een grondwet en een wetboek van strafrecht aangenomen die proselitisme verbieden en niet-Hindoe gemeenschappen en organisaties marginaliseren, hetgeen erop lijkt te wijzen dat exclusivistisch religieus nationalisme een patroon aan het worden is op het Aziatische vasteland.⁵³

Bovendien hebben tal van landen met een boeddhistische meerderheid, in het bijzonder Sri Lanka, Myanmar en Thailand, extremistische etno-religieuze leiders en organisaties zien opkomen die soortgelijke haat tegenover minderheden spuwen (zie landenrapporten). Hiertoe behoren de 969-beweging van Myanmar en de Buddha Dhamma Parahita Foundation, en de Bodu Bala Sena van Sri Lanka. Dergelijke groepen hebben aangezet tot intensievere aanvallen op moslimminderheden in zowel Myanmar als Sri Lanka, met als veruit de meest schrijnende de genocide op de voornamelijk islamitische Rohingya in de Myanmarese deelstaat Rakhine in 2016 - 2017.⁵⁴ Ook Christenen en Hindoes zijn het slachtoffer geworden van gerichte aanvallen in de staat Kachin.⁵⁵ Ondertussen heeft in Sri Lanka, zoals uit het landenrapport blijkt, de beslissende overwinning van de Sri Lanka Podujana Party bij zowel de presidents-

als de parlementsverkiezingen in 2019 en 2020, ertoe geleid dat een politieke partij die op één lijn zit met het Singalees-boeddhistisch nationalisme en die vijandig staat tegenover religieuze minderheden, haar greep op de macht in de eilandnatie heeft versterkt.

Een andere bedreiging voor de godsdienstvrijheid op het Aziatische vasteland is het transnationaal islamistisch extremisme. Verreweg de ergste afzonderlijke daad van religieus geweld tegen de christelijke gemeenschap op het Aziatische vasteland van de afgelopen jaren was de islamistisch-terroristische zelfmoordaanslag in Sri Lanka op paaszondag 21 april 2019, waarbij drie kerken en drie hotels in Colombo het doelwit waren. Zeker 267 mensen kwamen er om en zo'n 500 raakten gewond.⁵⁶ Een gestage toename van anti-moslim retoriek en geweld van de kant van boeddhistische extremisten in Sri Lanka sinds het einde van de burgeroorlog in 2009, lijkt een rol te hebben gespeeld bij het radicaliseren van degenen die verantwoordelijk waren voor de aanslag.⁵⁷ Op zijn beurt heeft de islamistische terreuraanslag zelf een krachtige rol gespeeld in het aanwakken van extremistisch boeddhistisch nationalisme, en zo de weg geëffend voor de massale verkiezingsoverwinningen van Singalese boeddhistische nationalisten eind 2019 en medio 2020.⁵⁸

De recente gebeurtenissen in Sri Lanka illustreren hoe de voornaamste bedreigingen voor de godsdienstvrijheid op het Aziatische vasteland - religieus autocratisch bestuur, nationalisme en islamistisch extremisme - niet alleen op zichzelf gevaarlijk zijn, maar elkaar bovendien versterken in een destructieve cyclus. Ook in China wordt bij de aanval op de Oeigoeren een sterk element van etnisch-Han-Chinees nationalisme gecombineerd met een verlangen om terug te slaan, na een reeks terroristische aanslagen door Oeigoerse radicalen op etnische Chinezen in Xinjiang tussen 2009 en 2016.⁵⁹ Aangezien autoritarisme, etnisch en religieus nationalisme en jihadisme allemaal sterke tekenen vertonen van toename en versterking op het Aziatische vasteland, zal deze vicieuze cirkel de komende jaren waarschijnlijk verslechteren, met ernstige gevolgen voor de godsdienstvrijheid.

Een venster op de ziel: China's "scherpe ogen" bedreigen religieuze vrijheid

Geen enkel regime in de geschiedenis is er beter in geslaagd George Orwells dystopische roman 1984 tot werkelijkheid te maken dan de Volksrepubliek China. Het repressieapparaat dat de Chinese Communistische Partij (CCP) de afgelopen jaren heeft opgebouwd, is zo verfijnd, alomtegenwoordig en technologisch geavanceerd dat Big Brother ernaast amateuristisch aandoet.

Hoewel eerst ingevoerd in China's onrustige provincie Xinjiang als een middel om de overwegend islamitische Oeigoerse bevolking te controleren, worden elementen van de controlestaat van de CCP in hoog tempo ingevoerd in het hele 1,4 miljard inwoners tellende land. Eén aspect, "Sharp Eyes", is de verspreiding van uiterst geavanceerde beveiligingscamera's en datascanners. In tegenstelling tot traditionele CCTV-camera's kunnen de nieuwe apparaten de politie beelden in hoge resolutie van individuele gezichten geven. In Urumqi, de regionale hoofdstad van Xinjiang, heeft de politie meer dan 18.000 gezichtsherkenningcamera's geïnstalleerd die ongeveer 3.500 wooncomplexen in de stad bestrijken.⁶⁰ Het land in zijn geheel zal tegen eind 2020 naar verwachting zo'n 626 miljoen beveiligingscamera's in openbare en particuliere ruimten hebben geïnstalleerd.⁶¹ Ondertussen worden in het hele land bij belangrijke controleposten voor voetgangers scanners geïnstalleerd om gegevens van smartphones op te slaan, zonder dat de passanten dat weten.

Met behulp van speciale apps op hun smartphones kan de politie de enorme hoeveelheid gegevens die zij verzamelt, uploaden naar gedeelde analyseplatforms, zoals het Integrated Joint Operations Platform (IJOP), dat momenteel operationeel is in Xinjiang.⁶² De platforms vergelijken de verzamelde informatie en plaatsen deze in kruistabellen om zo personen te markeren die contact hebben met bekende "ontevredenen": mensen die gebruik maken van apps zoals WhatsApp, die encryptie toepassen, of mensen die een ongewoon hoge mate van religieuze activiteit vertonen.

De gevolgen voor de godsdienstvrijheid zijn nu al merkbaar. Geloofsgroepen, die worden gezien als een directe uitdaging voor een jaloers atheïstisch systeem, worden in de gaten gehouden, en dat zal in toenemende mate gebeuren. De meest flagrante schending van de godsdienstvrijheid is die tegen de Oeigoerse Moslims in de deelstaat Xinjiang. In het kader van een "harde aanpak van gewelddadig terrorisme" worden ongeveer een miljoen⁶³ van de in totaal 13 miljoen Turkse Moslims⁶⁴ opgesloten in "heropvoedingskampen" en onderworpen aan "massale willekeurige detentie, marteling en mishandeling".⁶⁵ Degenen die daar niet zitten, worden blootgesteld aan een gedwongen verzameling van biometrische gegevens, tracement via alomtegenwoordige

camera's die worden uitgebreid met gezichtsherkenning via kunstmatige intelligentie, en software die spraakberichten opneemt, vertaalt en transcribeert - instrumenten die gerichte repressie door de regering mogelijk maken.⁶⁶ Zoals vermeld in een rapport van Human Rights Watch uit 2018: "Binnen worden mensen gestraft voor het vreedzaam beoefenen van religie; buiten zijn de religieuze beperkingen van de regering zo streng dat ze de Islam effectief heeft uitgebannen."⁶⁷

De surveillance-voor-repressie-technologieën hebben ook Christenen als doelwit. Volgens berichten waren eind 2020 "in een provincie in de provincie Jiangxi meer dan 200 gezichtsherkenningcamera's geïnstalleerd in zowel katholieke als protestante kerken: 50 in de door de staat geregistreerde Three-Selfkerkgemeenschappen, en bijna 50 camera's in 16 boeddhistische en taoïstische gebedshuizen.⁶⁸ Kerken die weigeren, zoals de Zionkerk, een van de grootste niet-geregistreerde huiskerken van Beijing, zijn gesloten.⁶⁹

Een ander element van China's controlestaat is een "sociaal kredietsysteem". Hoewel er momenteel geen sprake is van één enkel geïntegreerd nationaal sociaal kredietsysteem, hebben verschillende grote gemeenten (waaronder Peking) regelingen ingevoerd waarbij personen reputatiepunten verzamelen op basis van hun "goede" en "slechte" gedrag.⁷⁰ Slecht gedrag is bijvoorbeeld het te vaak bezoeken van gebedshuizen of het niet helpen van de politie bij het opsporen van religieuze dissidenten, zoals Falun Gong-leden. Een lage sociale kredietscore kan het voor mensen onmogelijk maken trein- of vliegtuigtickets te kopen of plaatsen voor hun kinderen te reserveren op gewenste scholen. De CCP streeft er blijkbaar naar een geïntegreerd sociaal kredietsysteem aan het hele land op te leggen.

Het begrip sociaal krediet is uitgebreid tot religieuze hiërarchie en gelovige leden. Op 9 februari 2021 heeft de overheidsdienst voor religieuze aangelegenheden (SARA) een gegevensbank opgezet die voor alle geloofsgroepen geldt, de Administratieve Maatregelen voor Religieus Personeel, met informatie over geestelijken, monniken, priesters en bisschoppen. Het systeem "zal 'beloningen' en 'ontvangen straffen' registreren, waaronder 'de ontheffing uit hun ambt en 'andere informatie'".⁷¹ Deze religieuze leiders zullen "verplicht zijn de leiding van de Chinese Communistische Partij te steunen, het socialistische systeem te ondersteunen", "zich te verzetten tegen illegale religieuze activiteiten en religieus extremisme en zich te verzetten tegen infiltratie van buitenlandse krachten die gebruik maken van religie."⁷²

Samuel Brownback, de Amerikaanse ambassadeur voor Internationale Godsdienstvrijheid, waarschuwde

achtergrond

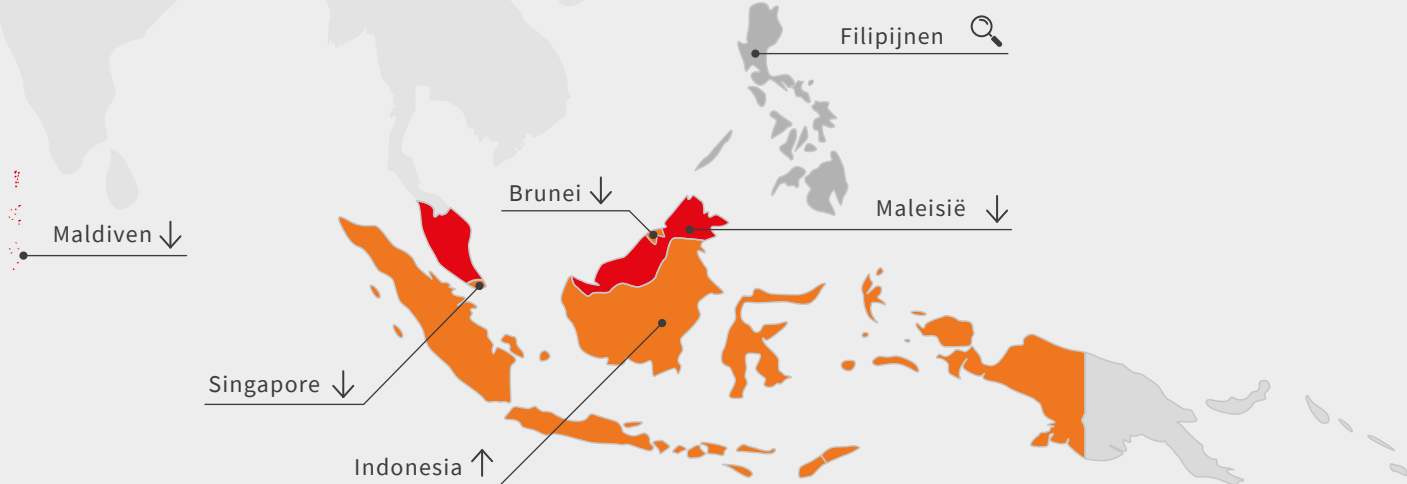
©GILLES SABRIÉ/The New York Times/Redux

Een video toont gezichtsherkenningsoftware in gebruik op het hoofdkwartier van het kunstmatige intelligentiebedrijf Megvii in Beijing, China.

dat “de toekomst van religieuze onderdrukking” vertegenwoordigen, en voegde eraan toe dat religieuze minderheden uiteindelijk “onderdrukt zullen worden door een systeem waarin zij niet in kunnen leven en werken in de samenlevingen hun geloof niet kunnen blijven praktiseren”⁷³

Drie kenmerken van China’s hightech Leviathan zijn bijzonder verontrustend: (1) de zich snel ontwikkelende technologie betekent dat het onvermijdelijk is dat het systeem nog geavanceerder en alomvattender zal worden; (2) China exporteert actief elementen van zijn bewakingsstaat naar andere landen, zoals zijn bureaus in Centraal-Azië⁷⁴; en (3) het systeem is ontworpen om “goed” gedrag te belonen en “slecht” gedrag te bestraffen.

Van alle bovengenoemde kenmerken is het derde echter misschien wel het gevaarlijkst, omdat het de Chinese burgers sterk stimuleert om samen te werken met de bewakingsstaat van het regime, en er zelfs van te gaan houden, net zoals Orwells fictieve personage Winston Smith uiteindelijk van Big Brother ging houden. Misschien is het enige wat erger is dan een gehate dictatuur, een dictatuur die wijdverbreide acceptatie, legitimiteit en zelfs genegenheid geniet. Zoals Mark Warner, Democratisch vice-voorzitter van de Senaatcommissie voor Inlichtingen van de VS verklaarde: “Communistische partijleiders ontwikkelen een model van technologisch bestuur dat... Orwell zou doen blozen.”⁷⁵

REGIONALE ANALYSE

Maritieme Azië

Maritiem Azië bestaat uit het Maleisisch schiereiland, de Maleisische archipel, Australië, Nieuw-Zeeland en de talrijke kleine eilandstaten in de Indo-Pacific regio. Een belangrijke oorzaak van conflicten en instabiliteit in dit strategische gebied is de religieuze vervolging, en verreweg de belangrijkste aanjager van deze vervolging is het militante islamisme, of het nu handelt in alliantie met een staatsmacht of via niet-overheidspartijen en bewegingen.

Hoewel dit in de hele regio voorkomt, zijn Maleisië en de Maldiven de landen in maritiem Azië die de meest extreme op de islamitische ideologie gebaseerde religieuze repressie kennen (zie landenrapporten). Hoewel het militante islamisme in Maleisië zelden een gewelddadige vorm aanneemt, leggen zowel de federale regering als de regeringen van de deelstaten van dit land hun burgers een rigide islamitische orthodoxie op door middel van een systeem van religieuze regulering dat tot de meest verstrekkende ter wereld behoort. Maleisië is een electorale democratie, maar hanteert een etnisch-religieus meerderheidsbeleid dat de fundamentele religieuze vrijheden van de etnisch-Maleise Moslimmeerderheid en van de overwegend boeddhistische, hindoeïstische, christelijke Chinese en Indiase etnische minderheden radicaal beperkt. Leden van de Moslimmeerderheid in Maleisië hebben in wezen geen godsdienstvrijheid omdat de regering bepaalt welke vorm van Islam zij moeten geloven en praktiseren - een bepaalde school van de soennitische Islam - en hun dwang oplegt, waardoor het uiterst moeilijk is zich van deze vorm van Islam af te keren en je tot een andere stroming te bekeren. Tegelijkertijd legt de regering meedogenloos allerlei beperkingen op aan de religieuze en etnische minderheden van het land. Niet-Moslims mogen in hun publicaties niet naar God verwijzen met

“Allah”⁷⁶ en proselitisme door niet-Moslims gericht op Maleisische Moslims is streng verboden en strafbaar. Elk vooruitzicht op verbetering van de situatie op het gebied van de godsdienstvrijheid in het land werd tenietgedaan door de val van een kortstondige hervormingsregering en een terugkeer naar een hard-line regering in februari 2020. In dit klimaat greep de voormalige Maleisische premier Mahathir Mohamad in oktober 2020 naar Twitter om de Moslims in de wereld op te roepen “miljoenen Fransen te doden” als wraak voor de publicatie van karikaturen van de profeet Mohammed in het Franse tijdschrift Charlie Hebdo.⁷⁷

De kleine archipelnaatie van de Maldiven, gelegen ten zuiden van India in de Indische Oceaan, is in de greep van zowel de door de staat opgelegde islamitische orthodoxie als van het niet door de staat gestuurde islamistisch extremisme. De Maldiven behoren tot de meest religieus repressieve landen ter wereld. Zij schrijven officieel voor dat de Maldivische burgers de soennitische Islam moeten aanhangen en verbieden elke openbare uiting van niet-islamitisch geloof, zelfs door bezoekers. Uit het landenrapport blijkt dat het land sinds het einde van de dertig jaar durende dictatuur in 2008, weliswaar enige vooruitgang heeft geboekt op het gebied van de democratie en de rechtsstaat, maar er de afgelopen jaren niet in is geslaagd een gevaarlijke toename van jihad-extremisme een halt toe te roepen. Islamisten hebben democratische hervormingen proberen terug te draaien en zijn er eind 2019 zelfs in geslaagd zodanig druk uit te oefenen op de regering dat de meest invloedrijke mensenrechtenorganisatie er werd opgeheven.⁷⁸

De ernstige gevolgen van het islamisme voor de godsdienstvrijheid zijn ook zichtbaar in verschillende andere landen in Maritiem Azië. In Indonesië, veruit

het dichtstbevolkte land van de regio en 's werelds grootste Moslimnatie, bleven militante islamisten die banden hebben met groeperingen als het Front voor de verdediging van de Islam, tegen de officiële Indonesische Pancasila-ideologie van religieuze verdraagzaamheid in, samenwerken met sommige plaatselijke overheidsfunctionarissen om gebedshuizen van religieuze minderheidsgemeenschappen te sluiten. Het meest dramatisch is dat zij hun krachten bundelden met zakelijke en politieke elites⁷⁹ om de christelijke en etnisch-Chinese gouverneur van Jakarta, Basuki Tjahaja Purnama, bekend onder zijn bijnaam "Ahok", in 2017 ten val te brengen. Na het lijden van een verkiezingsnederlaag en het uitzitten van een gevangenisstraf van twee jaar wegens godslastering, werd Ahok pas in januari 2019 vrijgelaten.⁸⁰ Ook op de Filipijnen, waar katholieken de meerderheid vormen, wordt de gewelddadige strijd lust van Abu Sayyaf op het grote zuidelijke eiland Mindanao, waar Moslims in de meerderheid zijn, aangewakkerd door islamisme dat geen banden met de staat heeft. Ondertussen heeft het piepkleine sultanaat Brunei Darussalam tijdens de verslagperiode ook stappen ondernomen om een meer compromisloze islamitische ideologie te implementeren. In april 2019 voerde Brunei een Sharia Wetboek van Strafrecht (SPC)⁸¹ in, dat het belasteren van de Profeet Mohammed, afvalligheid en zelfs het bekeren door niet-Moslims van andere niet-Moslims strafbaar stelt, en straffen voorschrijft als zweepslagen en de dood door steniging (zie landenrapporten).

Ten minste in een aantal belangrijke opzichten wijkt Indonesië echter af van het patroon van een zich verdiepende islamisering en radicalisering dat zich thans in veel landen regio van de Indo-Stille Oceaan met een Moslimmeerderheid voltrekt. Dat is het geval in Maritiem Azië, op het vasteland van Azië, en elders. Tegenover uitingen van islamistische activiteit in Indonesië staan - vooral in de laatste drie jaar - een aantal positieve juridische, politieke en religieuze tendensen. Zo breidde een alom geprezen uitspraak van het Grondwettelijk Hof in 2017 de bescherming van de godsdienstvrijheid en staatsmiddelen uit tot inheemse spirituele tradities buiten de zes officieel erkende religies van het land. Zoals het landenrapport aangeeft, heeft de mobilisatiegolf van islamisten die Ahok ten val bracht, niet kunnen voorkomen dat bij de verkiezingen van april 2019 de gematigde president Joko Widodo werd gekozen. Het machtsvertoon van de islamisten in de zaak Ahok heeft de Indonesische politieke en religieuze leiders ertoe aangezet om de politieke en culturele tradities van religieuze tolerantie in het land te versterken. Zo voert de Nahdlatul Ulama (NU), de grootste maatschappelijke beweging van het land en 's werelds grootste Moslimorganisatie met zo'n 90 miljoen leden, een nationale en wereldwijde campagne om elementen van de islamitische orthodoxie die jihadistisch extremisme en religieuze intolerantie tegenover niet-Moslims hebben aangemoedigd, in een nieuwe context te plaatsen.⁸² De NU was eind oktober 2020 zelfs gastheer van de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Mike Pompeo in Jakarta en gaf uiting aan een gedeelde inzet voor godsdienstvrijheid en onvervreembare mensenrechten.⁸³

Bemoedigend is ook dat veel van de landen in Maritiem Azië tot de landen met de meeste godsdienstvrijheid en tot

de meest vreedzame landen ter wereld behoren. Het gaat hier om de grote eilandstaten Australië en Nieuw-Zeeland; de christelijke meerderheidsnaties Papoea-Nieuw-Guinea en Oost-Timor; en de microstaten Vanuatu, Samoa, Kiribati, Tonga, Micronesia, Marshalleilanden, Palau, Tuvalu, Nauru, de Fiji-eilanden en de Salomonseilanden in de Stille Oceaan (zie landenrapporten). Desondanks zijn deze landen niet geheel voor ernstige problemen gespaard gebleven. Het meest opvallend daaronder was de terroristische aanslag door een Australische onderdaan en aanhanger van blanke suprematie, op twee moskeeën tijdens het vrijdaggebed in Christchurch, Nieuw-Zeeland, in maart 2019, waarbij 51 mensen omkwamen en 40 gewond raakten.⁸⁴ Daarnaast blijkt uit de landenrapporten betreffende Australië, Papoea-Nieuw-Guinea, Oost-Timor en de Marshalleilanden dat er sprake is van discriminatie van Moslimminderheden. Met name Australië wordt voortdurend bekritiseerd, zowel wegens het gebrek aan openheid ten aanzien van personen uit heel Azië die een toevluchtsoord zoeken voor religieuze vervolging, als wegens het feit dat het geen adequate faciliteiten biedt aan asielzoekers.⁸⁵

Etnisch-religieus nationalisme: manipulatie van de zoektocht naar gemeenschappelijke identiteit

Religieus nationalisme behoort in de wereld van vandaag, samen met communistisch totalitarisme en islamisme, tot de grootste bedreigingen voor de godsdienstvrijheid en het vreedzaam samenleven van religies. Religieuze minderheden in tal van landen – zoals India, Sri Lanka, Pakistan, Myanmar, Maleisië, Bhutan en Nepal – worden in toenemende mate geconfronteerd met ernstige marginalisatie en actieve vervolging door veel van hun eigen medeburgers te midden van opkomende populistische bewegingen die uitgaan van de religieuze meerderheid (zie landenrapporten).

In een wereld die steeds meer door een geestelijk lege globale consumentiecultuur gevormd wordt, dorsten veel mensen naar rijkere en diepere vormen van identiteit en gemeenschap. Etnisch-religieus nationalisme is een poging om robuuste vormen van saamhorigheid te bieden in een wereld die enorm in beweging is. Het stelt dat de individuele identiteit gedeeltelijk voortvloeit uit, en wordt verheven door, het behoren tot een grote natie die wordt gedefinieerd door een unieke samenvloeiing van religie, ras, taal en grondgebied. Dergelijke bewegingen lijken het sterkst te groeien in Azië. Zoals uit de landenrapporten blijkt, ontluiken er etno-religieuze nationalistische bewegingen in het boeddhistische Myanmar en Sri Lanka, alsmede in het Maleis-islamitische Maleisië en het Bengaals-islamitische Bangladesh.

De partij van premier Narendra Modi, de Bharatiya Janata Party (BJP) - die met een verpletterende overwinning in de parlementsverkiezingen van 2019 opnieuw aan de macht is gekomen - heeft een hernieuwd beroep gedaan op een al decennia bestaande stroming van hindoenationalisten. Het hindoenationalisme is 's werelds grootste religieuze nationalistische stroming en is gecentreerd rond een etnisch-religieuze identiteit die de grootste steun geniet in de conservatieve "koeiengordel" van Centraal- en Noord-India. Zoals in veel landen met sterke religieus-nationalistische bewegingen is het institutionele bolwerk van het hindoenationalisme een netwerk van nietgouvernementele partijen dat steeds meer weerklink en invloed vindt bij de Indiase bevolking. De BJP met haar Hindutva-filosofie – die de oprichting van een machtige hindoeestaat promoot – won in 2019 bijna 40% van de stemmen.⁸⁶

Indien de steeds snellere ontwikkeling in de richting van een kwaadaardig etno-religieus nationalisme niet wordt gestopt of afgeremd, zijn catastrofale gevolgen onvermijdelijk. De vele Aziatische landen (maar ook andere populistische regeringen in de wereld) die in de greep zijn van etnisch-religieus nationalisme, hebben te

maken met een combinatie van democratische terugval en toenemende religieuze onderdrukking. Zoals in de landenrapporten wordt aangegeven, veranderen democratieën zoals India, Myanmar en Sri Lanka, die het sterkst door etnisch-religieus nationalisme worden beïnvloed, steeds meer in "hybride" autocratisch-democratische regimes die reguliere verkiezingen combineren met ernstige beperkingen van grondwettelijke grondrechten zoals de godsdienstvrijheid. Pakistan is een ander voorbeeld. Dit land (Pakistan), dat lange tijd in de greep was van een bewapende religieus-nationalistische identiteit en enige tijd in China's invloedgebied heeft gelegen, is een schoolvoorbeeld van een "electorale autocratie" die van de religieuze meerderheid uitgaat.

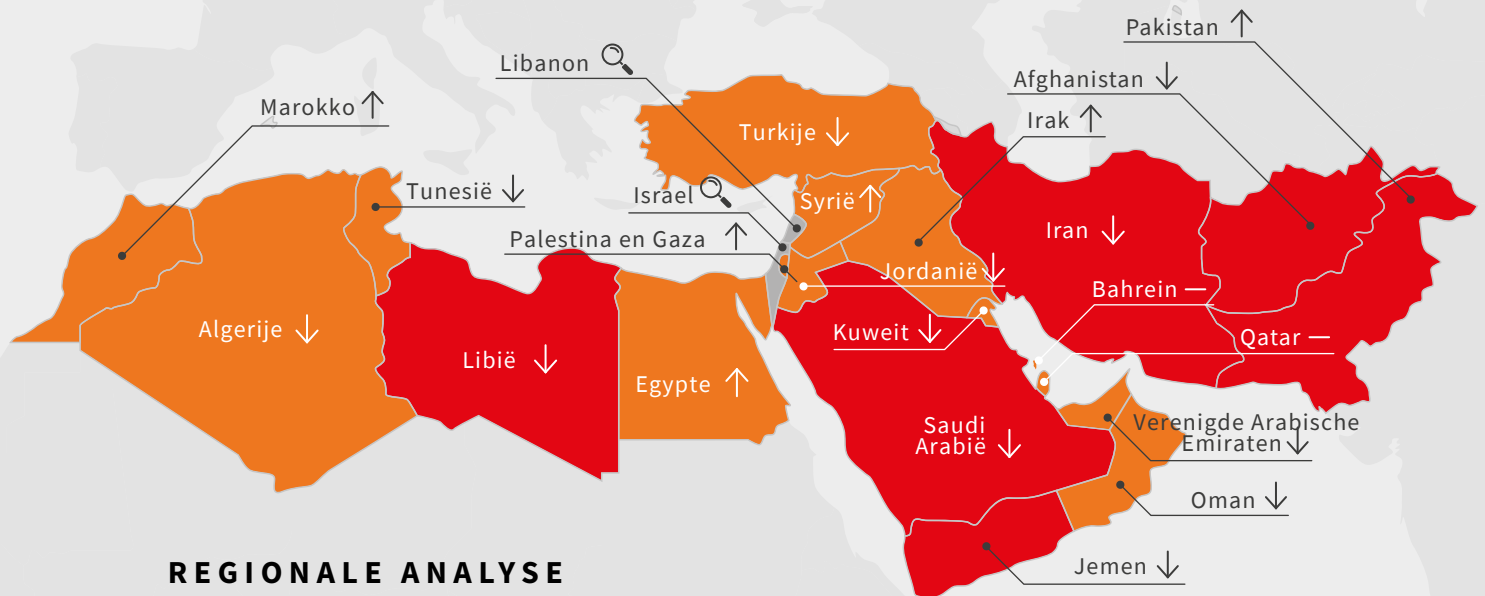
Wat we nu meemaken is wat de Zuid-Azië deskundige Farahnaz Ispahani de "Pakistanisering" van Azië⁸⁷ noemt, waarbij exclusivistische meerderheidsgroeperingen hun krachten bundelen met steeds autoritairder wordende staten om religieuze minderheden permanent tot tweederangsburgers te maken of ze zelfs volledig van hun rechten te beroven of te vernietigen. Het blijft onzeker hoeveel landen nog zullen besluiten dat dit soort regime een aantrekkelijk en werkbaar politiek model is. Maar wat wel duidelijk is, is dat een combinatie van etno-religieus nationalisme en autoritair bestuur absoluut onverenigbaar is met een solide godsdienstvrijheid voor alle burgers, ongeacht geloof, kaste of ras.

Een protest in Kolkata, India, op 18 januari 2020, tegen de Citizenship Amendment Act, die in december 2019 werd aangenomen in het Indiase parlement.

© Avishek Das/SOPA Images via ZUMA Wire

**STOP DIVIDING
INDIA ON
RELIGIOUS
LINES**

REGIONALE ANALYSE

Midden-Oosten en Noord-Afrika

Door Oliver Maksan

Het gebied Midden-Oosten-Noord-Afrika (MENA), Afghanistan en Pakistan, dat zich uitstrekt van Iran in Zuidwest-Azië tot Marokko in Noordwest-Afrika⁸⁸, is een transcontinentale regio waar meer dan 6% van de wereldbevolking woont⁸⁹ en die een verscheidenheid aan culturele en etnische groepen omvat. Deze landen, waar religie en politiek vaak met elkaar verweven zijn, zijn de bakermat van de grote monotheïstische godsdiensten van de wereld, het Jodendom, het Christendom en de Islam, en er wonen meer dan 20% van alle Moslims in de hele wereld.⁹⁰ Ook bezitten deze landen 60% van de oliereserves in de wereld⁹¹, zodat zij een regio vormen met een sterke wereldwijde politieke en religieuze invloed.

Verscheidene landen in dit gebied hebben gedurende de verslagperiode positieve politieke en maatschappelijke veranderingen doorgemaakt, maar zij zijn niet verder gekomen dan bevordering en bescherming van de mensenrechten. De juridische en maatschappelijke omgeving toont zich onwillig om te veranderen, terwijl discriminerende wetten en praktijken, voornamelijk tegen niet-Moslims, blijven bestaan.

In het beste geval wordt vrijheid om het geloof te belijden gegarandeerd, maar geen volledige godsdienstvrijheid. Zoals uit de landenrapporten blijkt, blijft de systematische vervolging van religieuze minderheden beperkt tot slechts enkele landen, zoals Saoedi-Arabië, Iran en Pakistan, maar in de meeste landen is bekering tot de Islam ofwel bij wet verboden, ofwel effectief verboden als gevolg van sterke maatschappelijke druk. Proselitisme is in veel van deze landen illegaal. Wetten tegen godslastering worden gebruikt om minderheidsgroepen, zoals Christenen, evenals atheïsten en critici van de Islam het zwijgen op te

leggen. De maatschappelijke tolerantie ten opzichte van Christenen is nog steeds gering en, zoals blijkt uit talrijke incidenten in Boven-Egypte, kan het geweld elk moment losbarsten.⁹²

Ondanks de enorme inspanningen van internationale donateurs, zowel overheden als (vooral christelijke) particulieren, zal het aantal Christenen in Irak naar alle waarschijnlijkheid nooit herstellen van de klap die de jihadisten van Daesh (Islamitische Staat) in 2014 hebben toegebracht. Met dezelfde tragedie wordt Syrië geconfronteerd, waar van de oorspronkelijke tien procent Christenen in 2011 volgens de Apostolische Nuntius nog maar twee procent over is.⁹³

Aangezien de economische en politieke omstandigheden die tot de Arabische lente hebben geleid, niet wezenlijk zijn aangepakt, zal de politieke instabiliteit voortduren en af en toe oplaaien, waardoor de onzekerheid van de religieuze minderheden nog zal toenemen.

In de verslagperiode kunnen een aantal belangrijke tendensen worden onderkend.

Islamitische Staat verzwakt, maar niet vernietigd

Gruwelijke misdaden van jihadistische groeperingen zoals Islamitische Staat (IS), lokaal Daesh genoemd, waren minder talrijk - althans op grote schaal - en lijken vóór de verslagperiode hun hoogtepunt te hebben bereikt. Hoewel het gewapend islamitisch fanatisme een grote militaire zorg blijft, bijvoorbeeld in Libië en delen van Syrië, hebben de territoriale nederlagen van Daesh in Syrië en Irak, en het doden van de zelfbenoemde kalief Abu Bakr al Baghdadi door de speciale strijdkrachten

van de VS in 2019⁹⁴, niet het einde van de terroristische organisatie als zodanig gebracht.⁹⁵ Zoals blijkt uit de landenrapporten, blijft Daesh, na een gedeeltelijke verplaatsing van troepen naar Afrika (voornamelijk sub-Sahara) en Azië, relatief ‘slapend’ in de MENA-regio en terroriseert zij daar slechts sporadisch Moslims en niet-Moslims. Met het einde van haar territoriale expansie kwam er ook een einde aan de directe en ongeëvenaarde terreur die de organisatie er tijdens haar machtsperiode over de mensen met welke achtergrond dan ook uitoefende.

Moslim introspectie

De wreedheid van Islamitische Staat, professioneel getoond op sociale media, en andere extremistische groeperingen resulteerde in een diepgaande zelfkritiek binnen de Moslimgemeenschap. Zo zei de secretaris-generaal van de in Saoedi-Arabië gevestigde Moslim Wereldliga, Mohammad bin Abdulkarim Al-Issa, toen hem in 2019 werd gevraagd waardoor islamofobie in de wereld wordt aangewakkerd, eenvoudigweg: “Door ons, Moslims.”⁹⁶ Ook president Sisi van Egypte riep herhaaldelijk op tot een ware hervorming van de Islam.⁹⁷ Helaas worden de hervormingsgezinde discoursen van leiders als Sisi bezoedeld door hun eigen slechte staat van dienst op het gebied van de mensenrechten. De top-downbenadering legt deze pogingen ook beperkingen op omdat zij als politiek gemotiveerd worden beschouwd en als zodanig ongeloofwaardig zijn bij aanhangers van de politieke Islam.

Scheuring binnen soennitische Islam verdiept zich

In de landen met een soennitische Islam wordt steeds duidelijker dat de Moslimbroederschap (MB) in toenemende mate wordt gesteund, of juist niet. Het uit de macht zetten van Mohammed Morsi en de MB in Egypte in 2013, grotendeels gefinancierd door Saoedi-Arabië en de Verenigde Arabische Emiraten (VAE)⁹⁸, vormde het begin van deze kloof. Deze anti-MB beweging deelt het belang om de selectief politieke dimensie van de islam in te dammen en uiteindelijk te elimineren. De pro-MB beweging wordt vertegenwoordigd door de regionale beschermheren Turkije en Qatar. Vooral Turkije heeft zijn standpunt over de politieke rol van de islam gewijzigd. Zoals uit het landenrapport blijkt, heeft president Erdogan met zijn neo-Ottomaans buitenlands beleid het laïcisme van Ataturk terzijde geschoven en tracht hij Turkije als een soennitische macht te positioneren. Dit heeft geleid tot militaire interventies in Libië, Syrië en in de oorlog tussen Armenië en Azerbeidzjan, waarbij Erdogan zich, wanneer dat uitkomt, schaart achter jihadisten en huurlingen.⁹⁹ De transformatie van de Hagia Sophia van een museum in een moskee is het meest sprekende en symbolische voorbeeld van de verschuiving van de aard van de Turkse staat, waar de islam een prominentere plaats krijgt. Zoals uit de landenrapporten blijkt, is er tegelijkertijd in veel andere overwegend islamitische landen sprake van een tegengestelde tendens - autoriteiten die nauwere banden willen aanknopen met minderheden.

Gebaren van de regering naar religieuze minderheden

Sommige regeringen hebben zich ingespannen om publiekelijk blij te geven van een hernieuwde gevoeligheid ten aanzien van religieuze minderheden en van de noodzaak om het religieuze pluralisme in stand te

houden. In Irak zette de regering stappen door Christenen op hoge publieke posities te benoemen en Kerstmis tot nationale feestdag uit te roepen.¹⁰⁰ In Egypte heeft de toestemming voor de bouw van kerken, verleend aan het einde van 2020, de Christenen een nieuw vertrouwen gegeven.¹⁰¹ De VAE gaven blij van hun steun door de wederopbouw te financieren van christelijk erfgoed dat in Irak door Daesh was verwoest.¹⁰² Hoewel deze grootse gebaren werden gevolgd door meer schuchtere acties, wekten zij bij de niet-Moslimbevolking toch de hoop op een grotere erkenning van hun plaats in de samenleving. De eerste openbare Mis die paus Franciscus in 2019 oit op het Arabische schiereiland heeft opgedragen, is een belangrijk voorbeeld van deze verandering.¹⁰³

Post-sectarische tendensen

Zoals de landenrapporten over Irak en Libanon aangeven, bleek uit de protesten in 2019 en 2020 dat de bevolkingen in de regio steeds meer streven naar goed bestuur op niet-sectarische basis. Een belangrijke indicator waren de demonstraties van 2019-2020 van Soennieten, Sjiïeten en Christenen in Irak, verenigd tegen een slecht functionerende regering. Na de demonstraties zocht de sjiïtische premier Mustafa Al Khadimi publiekelijk toenadering tot de christelijke gemeenschap. Hij bezocht de vlakten van Nineveh (waar Shabak-milities Christenen hebben geterroriseerd) en riep Christenen publiekelijk op om in hun thuisland te blijven of ernaar terug te keren, waarbij hij verklaarde: “Christenen vertegenwoordigen een van de meest authentieke componenten van Irak, en het doet ons verdriet hen het land te zien verlaten.”¹⁰⁴ In januari 2021 werd een nationale commissie voor de teruggave van christelijke bezittingen opgericht.¹⁰⁵

De antiregeringsprotesten in Libanon in 2019-2020, die burgers van alle geloofslevensbeschouwingen verenigden, werden door velen gezien als een opstand tegen het gecorrumpeerde sektarische systeem van het land.¹⁰⁶ De politieke impasse die blijft voortduren, zelfs na de ontploffing in Beiroet in augustus 2020 en de daaropvolgende internationale oproepen tot hervormingen, laat zien hoe diep het sektarisme is geworteld.

Verbeterde dialoog tussen katholieken en Moslims

Paus Franciscus heeft aanzienlijke inspanningen geleverd om de relatie van de katholieke Kerk met de Arabische, meestal soennitische, Moslimwereld te verbeteren. De naweeën van de toespraak van paus Benedictus XVI in Regensburg in 2006 - die werd geïnterpreteerd als kritiek op de Islam als inherent gewelddadig - werden gevoeld gedurende zijn hele pontificaat.¹⁰⁷ De geïnstitutionaliseerde dialoog tussen Rome en de Al-Azhar Universiteit werd opgeschort na een oproep van paus Benedictus in 2011 om bescherming van Christenen in Egypte.¹⁰⁸ Een nieuw hoofdstuk werd geopend toen paus Franciscus in 2013 aantrad. Hij smeedde een persoonlijke relatie met de grootimam van de Egyptische Al-Azhar Universiteit, Ahmed Al-Tayeb, die uitmondde in de Abu Dhabi verklaring die in februari 2019 werd ondertekend, getiteld: “Menselijke broederschap voor wereldvrede en samenleven”. Het document, hoewel slechts een eerste stap, is niettemin een mijlpaal in de dialoog tussen Katholieken en Moslims en roept “alle betrokkenen op te stoppen met het gebruik van religies

om aan te zetten tot haat, geweld, extremisme en blind fanatisme en om af te zien van het gebruik van de naam van God om daden van moord, verbanning, terrorisme en onderdrukking te rechtvaardigen.”¹⁰⁹ Het verwachte bezoek van paus Franciscus aan Irak in 2021 - zijn eerste bezoek aan een land met een sjiitische meerderheid - zal hopelijk de interreligieuze dialoog verdiepen en de nijpende situatie van Christenen en andere minderheden in Irak en daarbuiten onder de aandacht helpen brengen.

Opkomst van een soennitisch-Israëlische coalitie

De historische vijandschap tussen soennitische en sjiitische regionale machten werd verder bestendigd met de komst van een anti-Iraanse alliantie in 2020, waarvan soennitische staten zoals Saoedi-Arabië en de VAE en de Joodse staat Israël aan de ene kant en Iraanse bondgenoten in Syrië, Irak, Libanon en Jemen aan de andere kant deel uitmaakten.¹¹⁰ Het feit dat de Joodse staat Israël openlijk deelneemt aan een dergelijke alliantie, waarbij de Israëlische premier Netanyahu zelfs een bezoek heeft gebracht aan Saoedi-Arabië,¹¹¹ is opmerkelijk en een belangrijke verschuiving in een decennia oud beleid. De Abraham-akkoorden¹¹² die door de regering Trump tot stand zijn gebracht tussen Israël en de Moslimstaten, waaronder de VAE, Bahrein, Soedan en Marokko, zijn een gevolg en niet de oorzaak van die ontwikkeling. Het anti-Israëlische en anti-Joodse discours en de ressentimenten in de landen die lid zijn van de alliantie, zouden kunnen afnemen. Anderzijds zou de nieuwe alliantie een reeds venijnig antisemitisch discours in de Islamitische Republiek Iran en haar regionale bondgenoten kunnen verergeren.

Pakistan: sprankjes hoop in een duister landschap

De vrijheid van godsdienst in de islamitische republiek Pakistan heeft belangrijke veranderingen ondergaan. Ondanks de vele schrijnende schendingen van dit recht en een toename van het aantal blasfemiezaken, werd de verslagperiode gekenmerkt door enkele juridische successen bij het vernietigen van vonnissen van lagere rechtbanken ten gunste van de vrijheid van degenen - waaronder enkele opmerkelijke leden van niet-Moslimminderheden zoals Asia Bibi - die van blasfemie worden beschuldigd.¹¹³ Het optreden van de rechterlijke macht en de federale regering heeft een positieve invloed gehad op de provincies en vice versa. Deze dynamiek is bemoedigend als zij kan worden volgehouden.

Moslim studenten bidden in de moskee van Yogyakarta Universiteit, Indonesië, Maart 2014.

©ACN/Wolnik

Is er één Islam? Feiten over stromingen binnen de Islam

De notie van een “Arabische wereld” als synoniem voor alle landen met een Moslimmeerderheid kan tot verwarring leiden. De Islam kent, net als andere godsdiensten, verschillende takken. De twee belangrijkste takken zijn het Soennisme (70% van de Moslims) en het Sjiïsme.¹¹⁴ De eerste, afgeleid van de soenna, de traditie, erkent de Vier Rechtgeleide Kaliefen¹¹⁵ als legitieme opvolgers van Mohammed. Het Sjiïsme, een samentrekking van Shī‘atu ‘Alī, de volgelingen van Ali, beschouwt de neef en schoonzoon van Mohammed als zijn natuurlijke en aangewezen opvolger.¹¹⁶ Saoedi-Arabië en Iran staan respectievelijk aan het hoofd van elke tak. Zij volgen een maankalender, Hijrī genaamd, die in 622 begint.

Het lijkt voor de hand te liggen dat Moslims degenen zijn die de leer van de Islam volgen en Mohammed beschouwen als Gods Boodschapper aan wie de goddelijke boodschap werd geopenbaard, die in het Arabisch in de Koran¹¹⁷ is opgenomen. Niet alle Moslims kunnen echter Arabisch lezen en het onderwijs wordt daarop aangepast. Hoewel de Islam op het Arabisch schiereiland is ontstaan, en de boodschap van Allah geacht wordt in het Arabisch te zijn geopenbaard, spreken de meeste Moslims geen Arabisch als moedertaal, en worden zij daarom niet als Arabieren beschouwd. De eerste vijf landen met de grootste Moslimbevolking zijn geen Arabische landen (het aantal Moslims in Indonesië, India, Pakistan, Bangladesh en Nigeria bedraagt 864 miljoen mensen, ongeveer 48 procent van de geschatte totale Moslimbevolking in de wereld van 1,8 miljard).¹¹⁸

In de Soennitische Islam zijn er vier juridische scholen van Islamitisch Recht¹¹⁹ (de Mâlikî¹²⁰, Hanafi¹²¹, Hanbalî¹²² en Shâfi‘î¹²³) en verschillende stromingen in het Sjiïsme (voornamelijk de Twelvers¹²⁴, Alawis [Alevieten in Turkije]¹²⁵). Er zijn andere takken, zoals Ahmadi’s¹²⁶, Druzen¹²⁷, Ibadi’s¹²⁸, of benaderingen zoals het Soefisme¹²⁹, die min of meer door de mainstream Islam worden aanvaard.

De belangrijkste pan-islamitische organisaties zijn de Organisatie van Islamitische Landen¹³⁰, gevestigd te Jeddah en bestaande uit 57 landen¹³¹; de ICESCO¹³², bestaande uit 54 landen en gevestigd te Rabat; de Muslim World League¹³³, een pan-islamitische NGO gevestigd te Mekka; en de Liga van Arabische Staten.

De “Arabische wereld” is een term die verwijst naar landen waar Arabisch de belangrijkste of officiële taal is. De Liga van Arabische Staten telt 22 leden, die zich alle als “Arabische landen” beschouwen.¹³⁴

Hoewel de term Arabieren¹³⁵ aanvankelijk de bewoners van het Arabisch schiereiland omschreef, wordt er tegenwoordig meestal mee bedoeld op mensen die in Arabische landen wonen, Arabisch spreken en een Arabische cultuur delen. Hoewel er in deze landen een sterke wil tot homogenisatie bestaat, zijn sommige taalkundige, religieuze en culturele minderheden erin geslaagd in het gebied te blijven. Sommigen van hen maken er bezwaar tegen om “Arabieren” te worden genoemd. Tot deze gemeenschappen behoren de Berbers, de Nubiërs, de Kopten, de “Feniciërs” en de Koerden, die zich beroepen op een niet-Arabische taalkundige, culturele en/of religieuze oorsprong of achtergrond.

Sommige van de religieuze minderheden, hoofdzakelijk Christenen, zijn inheemse bevolkingsgroepen.¹³⁶ Joden zijn bijna verdwenen uit deze landen. Yezidis, Baha’is, of andere Moslimminderheden, genieten verschillende niveaus van vrijheid binnen Moslimlanden.

Pakistan: seksueel geweld en gedwongen bekering

Op 30 november 2020 werd een 24-jarige christelijke vrouw in Pakistan gedood nadat ze de avances van een Moslimman had afgewezen. Sonia Bibi was op weg naar haar werk toen ze naar verluidt bij een bushalte in Rawalpindi in het hoofd werd geschoten. De politie startte een kloppjacht op de vermeende moordenaar, Muhammad Shehzad.¹³⁷

Sonia's vader, Allah Rakha Masih, zei dat Shehzad Sonia de afgelopen vier of vijf maanden had gevolgd en lastiggevallen en dat hij daarmee was doorgedaan nadat zij had geweigerd met hem te trouwen. Shehzad werd ervan beschuldigd te hebben bedreigd haar te doden als zij zich tegen zijn eisen zou verzetten en hij zou haar onder druk hebben gezet om zich te bekeren. De ouders van Shehzad gingen zelfs naar het ouderlijk huis van Sonia Bibi om haar ouders ervan te overtuigen hem met haar te laten trouwen, maar zonder resultaat. Masih zei dat de familie al generaties lang christen was en voegde eraan toe dat zijn dochter "een echte christen was en sterk in haar geloof en dat zij werd vermoord omdat zij haar christelijke geloof volgde."¹³⁸

De Beweging voor Solidariteit en Vrede heeft berekend dat in Pakistan jaarlijkse wel zo'n 1.000 jonge christelijke

en hindoemeisjes en jonge vrouwen tussen 12 en 25 jaar door Moslimmannen worden ontvoerd. In het onderzoek, waaruit de conclusie mogelijk is dat het in 70% van deze gevallen om Christenen gaat, werd geconstateerd dat de omvang van het probleem "waarschijnlijk veel groter is, aangezien een aantal van de gevallen nooit wordt gemeld en niet onder de aandacht komt dan de rechtshandhaving en het rechtssysteem."¹⁴⁰ Veel van de meisjes zijn het slachtoffer van verkrachting, gedwongen prostitutie, mensenhandel en huiselijk geweld.

Hoewel er gevallen zijn waarin de families erin slagen de meisjes via de rechter vrij te krijgen, stellen de rechtbanken vaak de ontvoerder in het gelijk. Dit gebeurde in het geval van Maira Shahbaz, het (de) 14-jarig meisje wiens huwelijk met Mohamad Nakash Tariq werd bekrachtigd door het Lahore High Court in augustus 2020, ondanks bewijs dat het meisje minderjarig was.

In november 2020 gaf de Pakistaanse premier Imran Khan opdracht een onderzoek in te stellen naar de gedwongen bekering van vrouwen en meisjes uit de religieuze minderheidsgemeenschappen van het land.

Sonia Bibi, 24, werd op 30 november 2020 doodgeschoten bij de Fazaia Colony bushalte in Rawalpindi, dicht bij de hoofdstad Islamabad

©ACN/Sajid Christopher

REGIONALE ANALYSE

OVSE Landen

Door Ellen Kryger Fantini, J.D.

De regio van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) wordt vaak onderverdeeld in landen “ten oosten van Wenen” en landen “ten westen van Wenen”. Het gebied wordt ook wel omschreven als “van Vancouver tot Vladivostok”, waarmee niet alleen de geografische spreiding van de deelnemende staten wordt aangeduid, maar ook het brede scala van etniciteiten, religies en politieke structuren.

De regio bestaat uit 57 landen waar meer dan een miljard mensen wonen, van de VS, Canada, Europa en Rusland tot de Baltische staten, de Balkan, het voormalige Oost-Europa van de Sovjet-Unie, Centraal-Azië en de Kaukasus. Tot de deelnemende landen behoren enkele van de machtigste of invloedrijkste landen ter wereld: de VS, Rusland, Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Turkije. Andere landen in de regio behoren tot de armste of minst machtige, zoals Tadzjikistan, Kirgizië en Oezbekistan.

Hoewel alle landen in de regio een of andere vorm van grondwettelijke bescherming van de godsdienstvrijheid kennen, lopen de feitelijke toepassing en het maatschappelijke respect voor deze bescherming sterk uiteen.

COVID-19 pandemie

In 2020 werd een opmerkelijk fenomeen waargenomen in verband met de COVID-19 pandemievoorschriften en de gevolgen daarvan voor de godsdienstvrijheid in de gehele OVSE-regio. Veel landen in Europa, evenals de VS en Canada, legden maatregelen op om openbare erediensten te verbieden of ernstig te beperken, onder meer tijdens de Goede Week, Jom Kippoer en de Ramadan. In de VS verklaarde Samuel Alito, rechter van het Hoogerechtshof, dat de pandemie had geleid tot “voorheen onvoorstelbare” beperkingen van de vrijheid, met name de godsdienstvrijheid: “we hebben nog nooit beperkingen gezien die zo ernstig, uitgebreid en langdurig waren als die voor het grootste deel van 2020.”¹⁴¹

In sommige gevallen werden deze beperkingen van de godsdienstuitoefening als ongelijk en dus als discriminerend ervaren. Ondanks de strengere voorschriften inzake erediensten, werden andere bijeenkomsten toegestaan, waaronder politieke bijeenkomsten, openbare demonstraties en de heropening van detailhandelszaken. Een voorbeeld hiervan was de richtlijn van gouverneur Sisolak van Nevada waarbij het aantal bezoekers aan religieuze diensten werd beperkt tot maximaal 50 personen (ongeacht de grootte van de kerk en sociale afstandsmaatregelen), terwijl detailhandelszaken, restaurants en casino's opnieuw mochten openen op 50 procent van hun capaciteit.¹⁴²

Wat echter meer zorgen baarde, was het groeiende onbehagen over het feit dat veel westerse regeringen de uitoefening van godsdienst lager in de "hiërarchie van rechten" leken te plaatsen dan de vrijheid van meningsuiting. In de VS merkte de leider van de meerderheid in de Senaat, Mitch McConnell, op dat wetgevers in verschillende staten en grote steden religieuze diensten verboden of streng beperkten, terwijl ze openbare protesten wel toestonden, waarbij hij verklaarde "vrijheid van meningsuiting, vergadering en godsdienst 'hebben dezelfde constitutionele stamboom,' en moeten dus hetzelfde behandeld worden."¹⁴³ In de VS werden talrijke rechtszaken aangespannen namens geloofsgemeenschappen die beweerden dat gezondheidsbeperkingen "een onrechtvaardige last op religie legden die seculiere entiteiten niet voelden."¹⁴⁴

Begin juni 2020, terwijl in Madrid en Barcelona nog steeds COVID-19-beperkingen golden, waardoor ruimten voor erediensten tot 30% van de capaciteit en begrafenissen binnenshuis tot maximaal tien personen werden beperkt, mochten duizenden mensen bijeenkomen in toegestane antiracismemarsen.¹⁴⁵ In de Canadese provincie Quebec verzochten de katholieke bisschoppen dat de beperkingen op de bezetting van kerken ten minste gelijk zouden zijn aan die welke voor andere overdekte ruimten zoals theaters en concertzalen waren vastgesteld. Ook de aartsbisschop van Quebec en premier van Canada uitte zijn frustratie over het gebrek aan gelijke behandeling van geloofsgemeenschappen (zie landenrapport).

In veel landen in de OVSE-regio zijn verordeningen tot beperking van de openbare eredienst uitgevaardigd tegen de wil van de religieuze gemeenschappen in. In november 2020 stuurden de hoogste religieuze leiders van Engeland een gezamenlijke brief aan de regering waarin zij "het ten zeerste oneens [waren] met het besluit om de openbare eredienst op te schorten".¹⁴⁶ De aartsbisschop van Westminster en voorzitter van de katholieke bisschoppenconferentie van Engeland en Wales zei dat hij "nog geen bewijs" had gezien dat het verbod op de diensten rechtvaardigde.¹⁴⁷ De voorzitter van de Mosques and Imams National Advisory Board, zei dat het verbod op gemeenschappelijk gebed in gebedshuizen "ontmoedigend" was en dat de Moslimgemeenschap streefde naar "beperkt gemeenschappelijk gebed in moskeeën, wat in feite neerkomt op het gezamenlijk bidden van individuen met inachtneming van de geldende maatregelen om afstand te bewaren".¹⁴⁸ Hij merkte op dat het "fundamentele verschil tussen

moskeeën en sommige andere plaatsen van aanbedding is dat moskeeën in de eerste plaats worden gebruikt voor gemeenschappelijk gebed."¹⁴⁹

In Griekenland verklaarde de Heilige Synode van de Orthodoxe Kerk dat zij een beperking van fysieke deelname aan één dienst per week "niet aanvaardt" en zij gaf in januari 2021 priesters opdracht lockdownvoorschriften van de regering te negeren om gelovigen in staat te stellen diensten bij te wonen voor het feest van Driekoningen.¹⁵⁰ En in Cyprus hield de bisschop van Morphou Neophytos een openbare mis om Palmzondag te vieren in strijd met de overheidsvoorschriften (zie landenrapport).

Godsdienstvrijheid in de hele regio

In de rest van de OVSE-landen bleek uit de landenrapporten een breed spectrum van schendingen van de godsdienstvrijheid, gaande van ernstige schendingen van de mensenrechten en de godsdienstvrijheid tot en met discriminatie van specifieke religieuze groepen.

In Centraal-Azië bleef Turkmenistan een van de ergste schenders van de godsdienstvrijheid ter wereld en tijdens de verslagperiode waren er geen tekenen van verbetering. In dezelfde periode waardeerde het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken het buurland Oezbekistan op van een "land van bijzondere bezorgdheid" naar de lijst met landen die "speciaal toezicht" behoeven, dankzij de vele stappen die dit land heeft gezet in de richting van een betere bescherming van de godsdienstvrijheid.¹⁵¹ The Economist riep Oezbekistan uit tot zijn "Land van het Jaar 2019" omdat "geen enkel ander land zo ver is gegaan" op het gebied van hervormingen.¹⁵² Andere landen in deze regio, hoewel nog steeds geclassificeerd als landen met een gemiddeld tot zeer ernstig niveau van schendingen van de godsdienstvrijheid, toonden enige tekenen van hoop op verbetering in de toekomst.

In de voormalige Sovjetrepublieken van Centraal-Azië bleven de autoriteiten zich zorgen maken over wat zij beschouwden als een groei van de "niet-traditionele Islam". Zoals blijkt uit de landenrapporten van Oezbekistan, Kazachstan en Tadzjikistan, heeft dit geleid tot strengere voorschriften die de expansie van extremere vormen van de Islam en het daaruit voortvloeiende jihadisme moeten tegengaan. Sommige burgerrechtengroeperingen toonden zich echter bezorgd dat het voorwendsel van het jihadisme voor de staat een middel was om niet-mainstream vormen van de Islam verder te controleren.

In de Kaukasus heeft het opnieuw oplaaien van het historische conflict tussen Azerbeidzjan en Armenië eind 2020 de algemene stabiliteit van de regio aangetast en tot nieuwe allianties geleid. Azerbeidzjan rekende op de steun van Turkije in de oorlog¹⁵³, en kreeg die ook, en alleen een door Rusland tot stand gebracht staakt-het-vuren kon de escalatie stoppen.

In Turkije, dat zich uitstrekt over Zuidoost-Europa, het Midden-Oosten en Centraal-Azië, bracht het landenrapport onheilspellende tekenen voor de godsdienstvrijheid aan het licht. In de periode van twee

jaar werden tekenen van toenemende maatschappelijke en politiek-religieuze spanningen waargenomen, waaronder: het politieke besluit om de Hagia Sophia en de Byzantijnse kerk in Chora om te bouwen tot moskeeën¹⁵⁴; antichristelijke aanvallen en retoriek; en een gebrek aan rechten of erkenning voor religieuze minderheden, evenals voor atheïsten en agnostici. De invloed van Turkije werd waargenomen in de vermindering van de godsdienstvrijheid in de drie naburige regio's. Albanië, Bosnië en Herzegovina, Kosovo en Azerbeidzjan, om nog maar te zwijgen van het noordelijk deel van het eiland Cyprus, torsen de zware last van Turkije's expansionistische belangen (zie landenrapporten).

De godsdienstvrijheid in Rusland staat nog steeds onder druk door te ruim geformuleerde wetten en beleidsmaatregelen die gericht zijn tegen "niet-traditionele" religieuze minderheden in naam van de strijd tegen het "extremisme". Zoals uit het landenrapport blijkt, hebben zich bij de toepassing van die wetten schendingen voorgedaan, waaronder de criminalisering van zendingsactiviteiten en collectief gebed (ook in particuliere woningen), wijdverspreid toezicht op groepen en individuen, en straffen waaronder boetes of gevangenisstraffen. Sommige religieuze groeperingen, zoals Jehova's Getuigen, worden nog steeds beschouwd als "extremistische organisaties" en zijn blootgesteld aan gerechtelijke processen aangedaan die niet onder publiek toezicht staan. Discriminatie werd geconstateerd tegen protestanten (waaronder baptisten, lutheranen en pinkstergelovigen), de Kerk van Jezus Christus van de Heiligen der Laatste Dagen, de Oekraïense Hervormde Orthodoxe Kerk, en bepaalde Moslimgemeenschappen.

In Oekraïne, meer bepaald in het door Rusland bezette gebied van de Krim, alsook in de gebieden Luhansk en Donetsk, bleven religieuze groeperingen, waaronder de Orthodoxe Kerk van Oekraïne, de Oekraïense Grieks-katholieke Kerk, protestanten en Jehova's Getuigen, te maken krijgen met zeer ernstige schendingen van de mensenrechten en de godsdienstvrijheid. Tot de schendingen behoorden aanhouding en opsluiting, inbeslagneming van eigendommen, fysiek geweld en het verbod op bijeenkomsten en diensten en op het bezit of de verspreiding van religieuze literatuur (zie landenrapport).

Op het Balkanschiereiland in Zuidoost-Europa bleek uit de landenrapporten dat sommige staten stabiel bleven of verbeteringen vertoonden, maar dat in andere, zoals Bosnië en Herzegovina, de grondrechten, waaronder de godsdienstvrijheid, precair bleven als gevolg van diepe maatschappelijke breuken, etnische en religieuze spanningen, en politieke instabiliteit. In Kosovo dreigt een groeiende tendens van fundamentalistische politieke en religieuze invloed, alsmede financiële steun van buitenlandse Moslimstaten zoals Saoedi-Arabië en Turkije¹⁵⁵. In combinatie met de zelfverklaarde status van het land als "beschermers van de Islam op de Balkan", kan dit ertoe leiden dat de Europees georiënteerde, tolerante Moslimgemeenschap verandert in een veilig onderkomen voor extremisten.

Hoewel de meeste landen over het algemeen stabiel bleven, is een oplevend of toenemend antisemitisme

een verontrustende trend in sommige West-Europese staten, alsook in de VS en Canada. Bovendien zijn veel van deze landen het slachtoffer geworden van opvallende aanvallen en van vandalisme op plaatsen van eredienst, waaronder kerken, synagogen en moskeeën. Verscheidene regeringen hebben wetgeving uitgevaardigd, of overwogen dat te doen, om "religieuze extremisme" of "separatisme" direct aan te pakken (zie de landenrapporten).

In zijn toespraak tot de OVSE in december 2020 uitte aartsbisschop Paul R. Gallagher de "grote bezorgdheid van de Heilige Stoel over het toenemende aantal terroristische aanslagen, haatmisdrijven en andere uitingen van onverdraagzaamheid gericht tegen personen, gebedshuizen, begraafplaatsen en religieuze plaatsen in het gehele OVSE-gebied en daarbuiten".¹⁵⁶ Het feit dat veel van deze gewelddaden worden gepleegd tegen gelovigen wanneer zij bijeenkomen om in hun gebedshuizen te bidden, maakt ze bijzonder weerzinwekkend: toevluchtsoorden van vrede en sereniteit worden zo executiekamers, waar weerloze kinderen, vrouwen en mannen het leven verliezen enkel en alleen omdat zij bijeenkomen om hun godsdienst te belijden", aldus Gallagher.¹⁵⁷

Zoals uit een aantal rapporten blijkt, komen in veel landen van de Europese Unie en in Canada nieuwe culturele normen die in de wet worden verankerd (d.w.z.: wetten tegen haatzaaiende taal, het verwijderen van openbare religieuze symbolen of tekens, en gelijkheidswetgeving), en de wettelijke verplichting om deze wetten na te leven, in een diepgaand conflict met het recht op vrijheid van geweten en godsdienst.

“Beschaafde vervolging”: vervolging vermomd als vooruitgang

Door Ellen Kryger-Fantini, J.D.

In een preek in april 2016 verklaarde paus Franciscus dat er twee soorten christenvervolging zijn. De eerste is expliciet geweld tegen Christenen, zoals de gerichte kerkbomaanslagen op Paaszondag in Sri Lanka in 2019. De tweede vorm is wat paus Franciscus aanduidde als “beschaafde vervolging ... vermomd als cultuur, vermomd als moderniteit, vermomd als vooruitgang”. De boodschap, zei hij, is: “Als je dit niet doet, zul je gestraft worden: je zult je baan verliezen en vele andere dingen, of je zult aan de kant gezet worden.”¹⁵⁸

Het eerste type, de gewelddadige vervolging van gelovigen van vele geloofsovertuigingen, is in dit verslag en elders uitvoerig gedocumenteerd. De tweede, “beschaafde vervolging”, bestaat ook in ontwikkelingslanden en ontwikkelde landen en raakt veel geloofsgroepen. Onder de manifestaties daarvan zijn, de inmenging in de vrijheid van geweten, meningsuiting en vereniging, ontzegging van de toegang tot de rechtsgang, tot bepaalde banen, onderwijsprogramma’s en tot juridische diensten. In 2018 uitte aartsbisschop Paul Gallagher, Secretaris voor de Relaties met Staten van het Vaticaan, zijn bezorgdheid over “een radicaal individualistische interpretatie van bepaalde rechten en de bekrachtiging van ‘nieuwe rechten’”¹⁵⁹

ZZo is in verschillende landen in de OVSE-regio het recht op gewetensbezwaren op religieuze gronden voor beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg en apothekers niet langer op betekenisvolle wijze in de wet beschermd. In oktober 2019 werd een multireligieuze verklaring tegen euthanasie en door artsen begeleide zelfdoding, ondertekend door katholieke, orthodoxe, islamitische en joodse vertegenwoordigers, aangeboden aan paus Franciscus. Het doel van de verklaring was om “de standpunten van de monotheïstische godsdiensten weer te geven met betrekking tot “voor de stervende patiënt relevante waarden en praktijken”, en om te bevestigen dat “geen enkele zorgverlener gedwongen of onder druk gezet mag worden om direct of indirect te helpen bij de doelbewuste en opzettelijke dood van een patiënt door middel van hulp bij zelfdoding of enige vorm van euthanasie, vooral wanneer dit indruist tegen de religieuze overtuigingen van de zorgverlener”, en als zodanig “moeten gewetensbezwaren worden gerespecteerd.”¹⁶⁰

Bepalingen betreffende het recht van religieuze gBepalingen betreffende het recht van religieuze groeperingen om hun eigen scholen te leiden volgens hun eigen ethische opvattingen staan ook in verschillende landen op de helling. Bovendien wordt aan afgestudeerden van bepaalde confessionele universiteiten steeds vaker de toegang tot bepaalde beroepen ontzegd. Ouders van verschillende geloofsovertuigingen blijven protest aantekenen tegen beleidslijnen die vereisen dat hun kinderen bepaalde vakken, zoals seksuele voorlichting, wordt onderwezen die in strijd zijn met de leerstellingen van hun godsdienst.¹⁶³

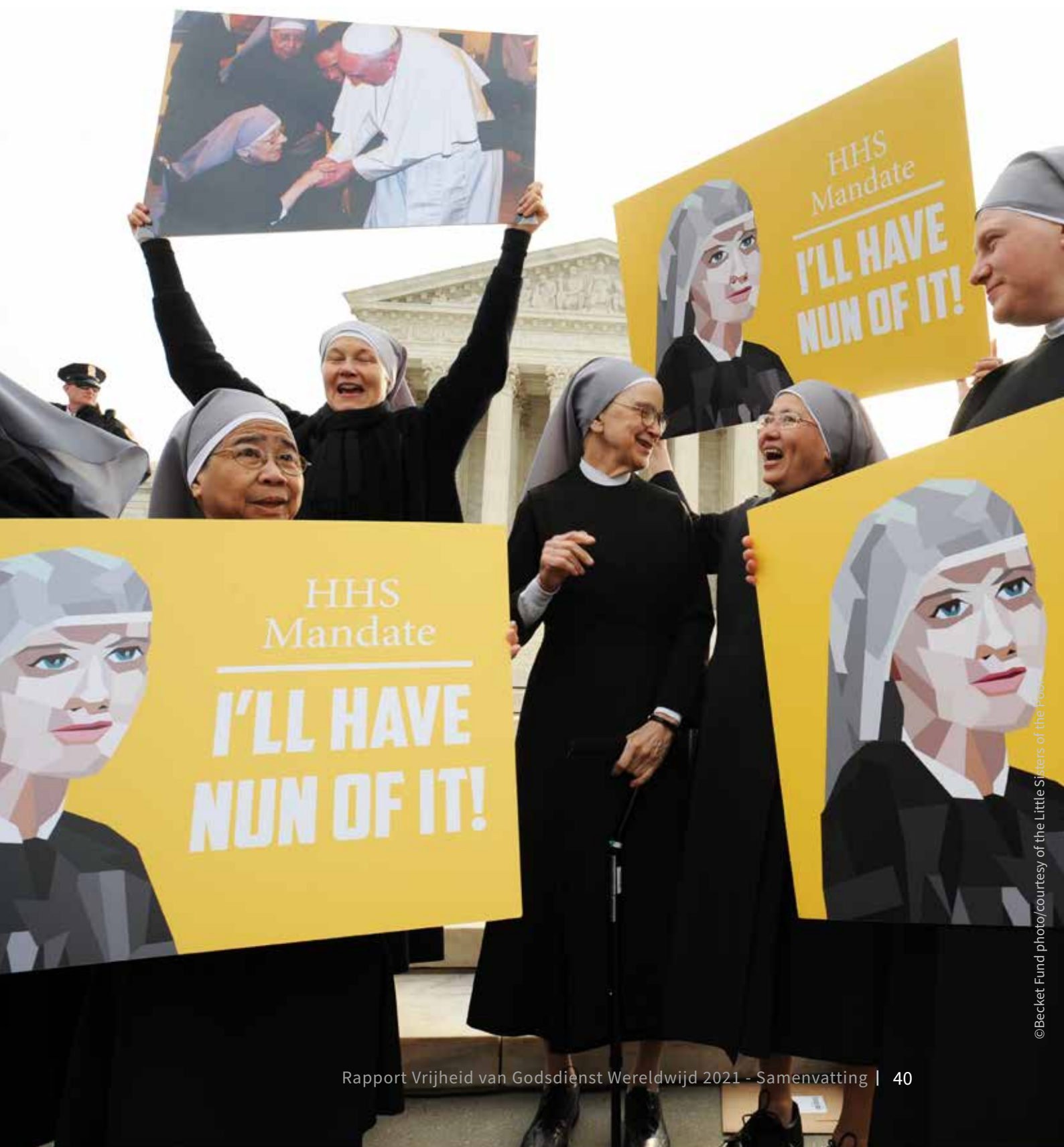
Misschien wel een van de meest verontrustende juridische ontwikkelingen heeft echter betrekking op wetgeving inzake “gelijkheid” of haatmisdrijven. Deze wetten criminaliseren handelingen die worden gepresenteerd als zouden deze bijdragen aan “het aanwakkeren van haat”. Zo zou bijvoorbeeld het uiten van overtuigingen die stroken met de godsdienst en de morele leer van verschillende godsdiensten, waaronder het Jodendom, de Islam en het Christendom – zelfs in een privé-omgeving – kunnen worden beoordeeld als “aanzetten tot haat”. Een verruiming van de definitie van “haat” zou een ernstige bedreiging vormen voor de zinnvolle uitoefening – samen met de vrijheid van meningsuiting – van het grondrecht op vrijheid van godsdienst.

Het gebrek aan inzicht in de juiste rol van religie – en de reikwijdte van de uitoefening daarvan voor het individu in het publieke domein – “blijft voeding geven aan gevoelens en uitingen van intolerantie en discriminatie tegen Christenen, wat wel eens ‘het laatste nog aanvaardbare vooroordeel’ in veel samenlevingen zou kunnen worden genoemd”, aldus aartsbisschop Gallagher.¹⁶⁵

Zoals paus Franciscus stelt, is deze reductionistische benadering van het begrip godsdienstvrijheid erop gericht religies te verwijzen naar de “stille duisternis van het geweten van het individu of ze te degraderen naar de beslotenheid van kerkgebouwen, synagogen of moskeeën.” Dit is een radicale interpretatie van de betekenis van ‘seculariteit’ van de kant van een overheid, die tot taak heeft de openbare ruimte open te houden voor welke religie dan ook.

achtergrond

Protesten van een katholieke religieuze orde, de Kleine Zusters der Armen, die zieken en stervenden verzorgen, tegen de verplichte dekking van contraceptie (waaronder abortus veroorzakende medicijnen) in de van werkgeverszijde verstrekte ziektekostenverzekering.

©Becket Fund photo/courtesy of the Little Sisters of the Poor

REGIONALE ANALYSE

Latijns-Amerika en het Caribisch gebied

Door Paulina Eyzaguirre

Latijns-Amerika en het Caribisch gebied bestaan uit 33 landen met een bevolking van naar schatting meer dan 657 miljoen mensen met een gemiddelde leeftijd van 31 jaar. Deze landen delen een vergelijkbaar historisch en cultureel erfgoed, en iets minder dan 60 procent van de bevolking identificeert zich als katholiek.¹⁶⁷ In het grootste deel van de regio overheerst de democratie: in de helft van de landen (17) worden tussen 2018 en 2020 verkiezingen gehouden. Verscheidene Latijns-Amerikaanse landen worden echter geteisterd door sociaal-politieke crises die nog verergerd worden door geweld, het ontbreken van een rechtsstaat, drugshandel, corruptie en, tot overmaat van ramp, de COVID-19-pandemie. De regio is dan ook nog steeds een belangrijke bron van migranten die op zoek zijn naar een beter leven, voornamelijk in de VS.

De dominantie van het Christendom in Latijns-Amerika en het Caribisch gebied is geen garantie dat de godsdienstvrijheid wordt geëerbiedigd. Tijdens de verslagperiode hebben Afro-Braziliaanse religieuze groepen melding gemaakt van incidenten van religieuze onverdraagzaamheid, terwijl in Argentinië de Joodse

gemeenschap het doelwit was van onverdraagzaamheid en vervolging (zie landenrapporten). De christelijke meerderheid is echter nog steeds de geloofsgroep die het meest wordt getroffen door haatmisdrijven in de vorm van aanvallen tegen religieuze leiders¹⁶⁸, gebedshuizen, begraafplaatsen, monumenten en religieuze afbeeldingen. Deze aanvallen vloeien voort uit het feit dat het christendom de onderdrukten¹⁶⁹ verdedigt, maar ook uit openbare uitingen van verzet tegen of kritiek op acties van de zijde van de overheid of van andere partijen.

Vijandigheid tegenover religieuze organisaties

Zoals uit de landenrapporten blijkt, vonden de grootste schendingen van de godsdienstvrijheid plaats in landen met een twijfelachtige staat van dienst op het gebied van de eerbiediging van de mensenrechten en de democratie, waaronder Cuba, Nicaragua en Venezuela. Deze regeringen gaven uiting aan vijandigheid en agressie jegens christelijke kerken - zowel katholieke als niet-katholieke - wanneer religieuze leiders corruptie en sociaal en politiek beleid opgevat als schadelijk voor het algemeen welzijn, aan de kaak stelden. Concreet bleek

de vijandigheid van de staat onder meer uit het gebruik van geweld: het verstoren van religieuze vieringen; het intimideren van gelovigen via strijdlustige politie-inzetten rond kerken en processies, de verdachte afwezigheid van politiebescherming toen menigten gebedshuizen aanvielen en vernielden; bedreigingen aan het adres van religieuze leiders en gelovigen; geannuleerde visa voor buitenlandse kerkelijke werkers; en ondoorzichtige registratieprocessen voor religieuze groeperingen.

Het ontbreken van een rechtsstaat en de daaruit voortvloeiende gevolgen voor de godsdienstvrijheid kwamen het duidelijkst tot uiting in Mexico, waar criminele bendes geweld pleegden tegen burgers in verband met kwesties die verband houden met de georganiseerde misdaad, waaronder: drugshandel, mensenhandel, geschillen over grondbezit, corruptie, afpersing en represailles. Niet alleen de slachtoffers van deze misdaden liepen verwondingen op en werden gedood, maar ook degenen die, geïnspireerd door hun religieuze overtuiging, de mensenrechten van de onderdrukten trachtten te beschermen. Zoals in het Mexicorapport wordt aangegeven, bleef het voorkomen dat priesters werden ontvoerd en vermoord omdat zij hun pastorale taken uitoefenden, hun gemeenschappen probeerden te beschermen of zich uitspraken tegen de acties van de georganiseerde misdaad. Zo maakte de katholieke Kerk in de deelstaat Chiapas melding van telefonische doodsbedreigingen aan het adres van een priester, zijn familieleden en zijn congregatie door vermoedelijke leden van de smokkelbende, de *Cártel de Jalisco Nueva Generación*. Zij eisten dat de Kerk hen zou erkennen als meesters van het grondgebied in ruil voor het bewaren van de vrede.¹⁷⁰

In de verslagperiode zijn acht priesters vermoord in vijf landen: Honduras, Nicaragua, El Salvador, Mexico en Peru. Het onderzoek is nog lopende (zie de landenrapporten).

Toenemend aantal aanvallen op plaatsen van eredienst, religieuze beelden en symbolen

Aanvallen op gebedshuizen, monumenten en religieuze symbolen werden gemeld in Argentinië, Brazilië, Colombia, Guatemala, Honduras, Mexico, Nicaragua en Venezuela (zie landenrapporten). De motieven van de vandalen waren meestal ideologisch, maar een belangrijke gemene deler was de houding van de regeringen, die er in de meeste gevallen voor kozen om de aanvallen tijdens publieke demonstraties te laten gebeuren, en er vervolgens voor kozen om de daders niet te vervolgen.¹⁷¹ Graffiti op gebouwen, auto's en monumenten bevatten leuzen ten gunste van abortus, het homohuwelijk, gay pride, maar ook teksten om geweld tegen vrouwen en seksueel misbruik door geestelijken aan de kaak te stellen.¹⁷²

Versnelling van de secularisatie

In verschillende landen was er een groeiend debat over de rol van het secularisme, dat een seculiere staat voorstaat en over ruimte voor godsdienstvrijheid in de publieke sfeer. In dit maatschappelijke debat werd het recht op godsdienstvrijheid door bepaalde groepen voorgesteld als in strijd met het seculiere karakter van de overheid. Hiertegenover stond het argument dat secularisatie de overheid niet ontsloeg van de plicht om het recht te

beschermen van het individu om al dan niet te geloven en zijn of haar openbare leven in overeenstemming met zijn of haar levensbeschouwing in te richten.

De gezaghebbende stem van de katholieke Kerk werd in deze debatten in zekere zin tot zwijgen gebracht als gevolg van haar misdaden op het gebied van seksueel misbruik en haar aarzelende en late reactie op de erkenning van misbruik en restitutie.

Migratie

Meer dan 4,8 miljoen migranten zijn alleen al Venezuela ontvlucht sinds het begin van de politieke en economische crisis in 2015. Evenzo, hoewel niet zo extreem, verlieten migrantenkaravanen in toenemende mate vergelijkbare crises in landen als Guatemala, El Salvador, Honduras, Nicaragua en Haïti (zie landenrapporten). Mexico kreeg te maken met aanzienlijke interne ontheemding omdat dorpelingen het geweld van de georganiseerde misdaad ontvluchtten. Buurlanden stonden ook voor de uitdaging om migranten met een andere religie te integreren in wat voorheen een min of meer homogene samenleving was. Zoals het landenrapport voor Chili bijvoorbeeld laat zien, is het aantal religieuze groepen uit Haïti dat met de komst van de migranten werd geïntroduceerd, in een paar jaar verdubbeld.¹⁷⁴

COVID-19 pandemie

De COVID-19 pandemie had aanzienlijke gevolgen voor de regio. Uit de landenverslagen blijkt dat de aan de bevolking opgelegde beperkingen over het algemeen werden nageleefd en dat de religieuze leiders met de regeringen samenwerkten om de gelovigen ervan te overtuigen zich aan de maatregelen te houden. In sommige gevallen werden de religieuze autoriteiten zelfs gezien als strenger dan de gezondheidsautoriteiten, en werden zij hiervoor bekritiseerd. Het geval Uruguay is opmerkelijk omdat de autoriteiten, in plaats van unilateraal beperkingen op te leggen, de verschillende religieuze gemeenschappen de hand hebben gereikt om een gezamenlijke aanpak te coördineren.¹⁷⁵ De religieuze gemeenschappen hebben ook bijgedragen aan de inspanningen om de pandemie in te dammen door het ter beschikking stellen van gezondheidsvoorzieningen zoals ziekenhuizen en klinieken, en gebouwen om onderdak en maaltijden te verschaffen aan de daklozen.

Positieve aspecten

In zes landen - Brazilië, Chili, Costa Rica, Honduras, Jamaica en Colombia - kreeg het recht op godsdienstvrijheid extra bescherming door hogere rechterlijke uitspraken (zie landenrapporten). In verschillende landen, waaronder vele in het Caribisch gebied, werd de positieve rol van het geloof in tijden van crisis erkend en werden traditionele religieuze evenementen gehandhaafd, zij het met enkele beperkingen als gevolg van de pandemie.

CASE STUDIE

Chili: brandstichting in kerken

Op 19 oktober 2020 werden in Santiago twee kerken geplunderd en in brand gestoken, de monumentale Sint-Franciscus Borja-kerk en de Kerk van de Asunción. Een groep demonstranten met capuchons schreeuwde: “Laat ‘m vallen, laat ‘m vallen”, terwijl de koepel van de kerk van Asunción, bekend als de “parochie van de kunstenaars”, in vlammen opging.¹⁷⁶

De aanslagen op deze historische kerken werden gepleegd op de eerste verjaardag van wijdverspreide anti-regeringsprotesten, die bekend staan onder de naam de Estallido Social of Sociale Uitbarsting. Deze demonstraties van studenten die zich verzetten tegen een verhoging van de metrotarieven in Santiago, barstten aanvankelijk op 7 oktober 2019 los. De protesten veranderden echter al snel in een bredere kritiek met betrekking tot sociale en economische problemen.¹⁷⁷ Op het hoogtepunt gingen meer dan een miljoen mensen de straat op.¹⁷⁸

De confrontaties, die aanvankelijk vreedzaam verliepen, ontaardden in geweld met rellen en wijdverspreid vandalisme tegen de infrastructuur van de regering, met name de vernieling van metrostations van Metro Santiago. Er vielen 30 doden en meer dan 3.000 gewonden bij de onlusten. Op 19 oktober 2019 kondigde de Chileense president Sebastián Piñera de noodtoestand af, waarbij het leger in de hele hoofdstad werd ingezet.¹⁷⁹ De aanvankelijke sociale onvrede duurde meer dan drie maanden en nam later af tot sporadische protesten in heel Chili. Het was tijdens deze demonstraties, tussen oktober 2019 en oktober 2020, dat er melding werd gemaakt van plunderingen en vernielingen van kerken. Uiteindelijk werden 59 kerken, 53 katholieke en zes evangelische, vernield en beschadigd in acht steden in het hele land.¹⁸⁰

Het geweld omvatte brandstichting, plundering, ontheiliging van het Heilig Sacrament, verstoring van religieuze diensten en beschadiging van kerkdeuren en poorten. Er waren incidenten waarbij kerkbanken en religieuze beelden werden gebruikt om barricades op te werpen en (waarbij) stenen door glas-in-loodramen werden gegooid.¹⁸¹

Hoewel de Chileense autoriteiten de daden hebben veroordeeld, is er ondanks oproepen van de kerk om een onderzoek in te stellen - in sommige gevallen waren de daders bekend¹⁸² - geen uitgebreid officieel onderzoek ingesteld.¹⁸³

Demonstranten steken de preekstoel van de San Francisco de Borja kerk in brand een jaar na het begin van de anti-regeringsprotesten in Santiago, Chili, op 18 oktober 2020.

©Picture Alliance/AP Photo/Esteban Felix

case studie

COVID-19: de gevolgen voor de godsdienstvrijheid in de wereld

Door Maria Lozano

“De noodzaak om de verspreiding van het virus een halt toe te roepen heeft ook gevolgen gehad voor een aantal fundamentele vrijheden. Zo werd de vrijheid van godsdienst geschonden doordat de openbare eredienst en de educatieve en charitatieve activiteiten van geloofsgemeenschappen aan banden werden gelegd. Erkend moet echter worden dat godsdienst een fundamenteel aspect is van de menselijke persoon en van de samenleving, en niet kan worden uitgebannen. Ook al zoeken wij naar manieren om mensenlevens te beschermen tegen de verspreiding van het virus, toch mogen wij de geestelijke en morele dimensie van de menselijke persoon niet als minder belangrijk beschouwen dan de lichamelijke gezondheid”. ¹⁸⁴

Paus Franciscus

Geen enkele gebeurtenis in de moderne geschiedenis heeft het leven van de wereldbevolking zo ingrijpend en universeel beïnvloed als de COVID-19-pandemie. Zonder onderscheid naar ras, huidskleur of geloofslevensbeschouwing heeft de pandemie de structuur van de volksgezondheid aangetast en traditionele praktijken in de wereldeconomie en het bestuur overhoop gegooid, vaak met ingrijpende gevolgen voor de mensenrechten, waaronder die van godsdienstvrijheid. Het effect van de ziekte heeft niet alleen onderliggende maatschappelijke zwakheden aan het licht gebracht, maar in veel gebieden in de wereld bestaande kwetsbaarheden als gevolg van armoede, corruptie en kwetsbare staatsstructuren nog verergerd.

Verscheidene Afrikaanse regeringen, overweldigd door de uitdagingen die de woedende pandemie met zich meebracht, herschikten hun militaire en veiligheidstroepen om de gezondheidszorg voor de bevolking in het algemeen te ondersteunen. ¹⁸⁵ Vooral in de eerste maanden maakten terroristische groeperingen en jihadisten gebruik van het feit dat de regering was afgeleid, om hun gewelddadige aanvallen op te voeren en hun territoriale overwinningen te consolideren. ¹⁸⁶ De pandemie werd door extremistische groeperingen ook gebruikt om nieuwe leden te werven. Talrijke propagandapublicaties op internet van Al-Qaeda, Daesh (Islamitische Staat) en Boko Haram ¹⁸⁷ beschreven COVID-19 als een straf van God voor het “decadente Westen”, beloofden immuniteit tegen het virus, en verzekerden jihadisten een plaats in het paradijs. ¹⁸⁸ In het Sahelgebied ¹⁸⁹, van Mali tot Burkina Faso ¹⁹⁰, van Niger tot Nigeria en in de regio Cabo Delgado in Noord-Mozambique, hebben islamisten zich gehegroepeerd, herbewapend en bestaande structuren en allianties versterkt - of nieuwe gecreëerd.

Ook staten hebben van de verwarring geprofiteerd. Vooral autoritaire regimes, zoals China, maakten van de epidemie gebruik om de godsdienstuitoefening sterker aan banden te leggen en websites met religieuze diensten te sluiten. ¹⁹¹

De COVID-19-pandemie leidde niet alleen tot een wereldwijde gezondheids crisis, maar ook tot een wereldwijde economische recessie. Angst en onzekerheid over de besmetting, en frustratie over de herhaalde sluitingen, veroorzaakten sociale onrust die, vooral in de sociale media, leidde tot vijfnige aanvallen op vermeende zondebokken, zij het van raciale of religieuze aard. In India werden Moslimminderheden beschuldigd, ¹⁹² terwijl in diverse landen, zoals China ¹⁹³, Niger ¹⁹⁴, Turkije ¹⁹⁵ en Egypte ¹⁹⁶, Christenen de schuld kregen van de pandemie. ¹⁹⁷ Reeds bestaande maatschappelijke vooroordelen tegen religieuze gemeenschappen leidden ook tot meer discriminatie. Zo werd soms de toegang tot voedsel en medische hulp geweigerd - in Pakistan bijvoorbeeld “weigerden islamitische liefdadigheidsinstellingen voedselhulp en noodpakketten aan Christenen en leden van minderheidsgemeenschappen.” ¹⁹⁸

Anderzijds inspireerde de pandemie tot positieve voorbeelden van onderlinge steun tussen religieuze groepen. In Kameroen voegden duizenden Moslims zich bij de Christenen om op eerste kerstdag te bidden voor het einde van de pandemie en voor vrede. ¹⁹⁹ In Bangladesh, waar uit vrees voor besmetting minderheidsgroepen niet in staat waren de begrafenisrituelen uit te voeren voor familieleden, verzorgde een islamitische liefdadigheidsinstelling niet alleen de begrafenis van Moslim-, maar ook Hindoe- en Christenslachtoffers van COVID-19. ²⁰⁰ Op Cyprus, waar Christenen en Moslims door grensbeperingen hun respectieve religieuze plaatsen niet konden bezoeken, baden verscheidene Turks-Cypriotische Moslims bij het graf van de apostel Barnabas, de patroonheilige van Cyprus, als een gebaar van goede wil en respect voor Christenen die niet in staat waren het graf te bezoeken. ²⁰¹ Ten slotte, als voorbeeld van een geval van een positieve reactie van de staat, stond de communistische regering in Cuba toe dat de kruisweg met paus Franciscus en de paasliturgieën voor het eerst op de nationale televisie werden uitgezonden. ²⁰²

De reactie van de regeringen op de medische noodsituatie had ingrijpende gevolgen voor de fundamentele mensenrechten, waaronder de vrijheid van vergadering en de vrijheid van godsdienst, en leidde tot discussies over de implicaties van de genomen politieke besluiten. De moeilijkheid om te beoordelen in welke mate het recht op godsdienstvrijheid universeel werd bedreigd, is

achtergrond

elke regio, verschillend op de wereldwijde gebeurtenis heeft gereageerd. Het is duidelijk dat de wereld geconfronteerd werd met een onvoorziene noodsituatie en dat de wereldleiders buitengewone maatregelen moesten nemen, waarbij zij improviseerden met niet-geteste wetgeving naarmate de situatie verslechterde. Binnen dit kader is het echter ook duidelijk dat er gevallen waren van misbruik en schendingen van de godsdienstvrijheid, deels als gevolg van de onevenredige toepassing van beperkingen op enerzijds religieuze activiteiten en anderzijds zakelijke activiteiten, en deels van de agressiviteit van politie en leger bij inbreuken op beperkingen van de religieuze praktijken.

Voorbeelden van onevenredigheid bleken uit gelijksoortige voorschriften in sommige staten van de VS²⁰³ en in Spanje²⁰⁴, waar het bijwonen van religieuze

diensten zeer beperkt was. Zakencentra of recreatieoordelen mochten daarentegen grotere aantallen deelnemers toelaten. Bovendien werden, ondanks gerechtelijke beroepen waarin de tegenstrijdigheden aan de orde werden gesteld, in sommige gevallen de voorschriften niet gewijzigd en werden de besluiten niet gemotiveerd (zie landenverslagen). Wat voorbeelden van agressieve veiligheidsmaatregelen betreft, is gebleken dat zich incidenten voordeden wanneer de grenzen voor het bijwonen van religieuze ceremonies of plaatsen van eredienst niet duidelijk waren. De juridische dubbelzinnigheid creëerde een praktische onzekerheid, die resulteerde in buitensporige reacties van de veiligheidstroepen.

Heilige Apostelen Katholieke Kerk, Londen, VK, november 2020

©Mazur/cbcew.org.uk (CC BY-NC-ND 2.0)

Kerk in Nood

ACN NEDERLAND

Kerk in Nood

Kerk in Nood (ACN) ondersteunt christenen over de hele wereld waar zij worden vervolgd of onderdrukt of waar zij in pastorale nood zijn. Dit doet deze internationale katholieke hulporganisatie door informatie, gebed en actie. ACN steunt elk jaar gemiddeld 6000 projecten in 150 landen, dankzij particuliere donaties. Kerk in Nood ontvangt geen overheidsfinanciering. De in Nederland als ANBI erkende stichting is door de bisschop van 's-Hertogenbosch erkend als 'katholieke burgerlijke rechtspersoon.' In 2011 is Kerk in Nood internationaal een pauselijke stichting geworden, met als hoofdzetel het Vaticaan. Het internationale hoofdkantoor van Kerk in Nood is gevestigd in Königstein, Duitsland.

Onze kantoren wereldwijd

Australië

info@acn-australia.org
www.acn-australia.org

Frankrijk

info@aed-france.org
www.aed-france.org

Polen

info@acn-polska.org
www.acn-polska.org

België

info@acn-belgique.org
www.acn-belgique.org

Ierland

info@acn-ireland.org
www.acn-ireland.org

Portugal

info@acn-portugal.org
www.acn-portugal.org

Brazilië

info@acn-brasil.org
www.acn-brasil.org

Italië

info@acn-italia.org
www.acn-italia.org

Spanje

info@acn-espana.org
www.acn-espana.org

Canada

info@acn-canada.org
www.acn-canada.org

Korea

info@acn-korea.org
www.acn-korea.org

Slowakije

info@acn-slovensko.org
www.acn-slovensko.org

Chili

info@acn-chile.org
www.acn-chile.org

Luxemburg

info@acn-luxemburg.org
www.acn-luxemburg.org

Switzerland

info@acn-schweiz.org
www.acn-schweiz.org

Colombia

info@acn-colombia.org
www.acn-colombia.org

Malta

info@acn-malta.org
www.acn-malta.org

Verenigd Koninkrijk

info@acn-uk.org
www.acn-uk.org

Duitsland

info@acn-deutschland.org
www.acn-deutschland.org

Mexico

info@acn-mexico.org
www.acn-mexico.org

Verenigde Staten

info@acn-us.org
www.acn-us.org

Filippijnen

info@acn-philippines.org
www.acn-philippines.org

Oostenrijk

info@acn-oesterreich.org
www.acn-oesterreich.org

Internationaal

info@acn-intl.org
www.acn-intl.org

Kerk in Nood (ACN) Nederland

Peperstraat 11
5211 KM 's Hertogenbosch

Tel. (073) 613 08 20
info@kerkinlood.nl

www.kerkinlood.nl

PONTIFICAL
FOUNDATION

